

HUOMAUTUKSIA

- ¹ Kysymys on v. 1912 Prahan puoluekonferenssin päätöksistä. Päätökset ja „Tiedonanto” konferenssista ilmestyivät helmikuussa 1912 Pariisissa erillisenä kirjasena VSDTP:n KK:n kustantamana. Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., 1954, стр. 266—287 („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmina ja päätöksinä”, 7. painos, 1954, ss. 266—287).— 1.
- ² *Likvidaattoruus* — opportunistinen menshevikkivirtaus VSDTP:ssä. Mainittu virtaus syntyi vv. 1905—1907 vallankumouksen tappion jälkeisenä taantumuskautena. Likvidaattorit vaativat työväenluokan illegaalisen vallankumouksellisen puolueen likvidoimista ja pyrkivät alistamaan työväenliikkeen porvariston etujen palvelukseen. VSDTP:n kuudennessa (Prahan) konferenssissa likvidaattorit erotettiin puolueesta.— 1.
- ³ „Zvezda” („Tähti”) — „Pravdaa” edeltänyt bolshevikkien legaalinen sanomalehti (joulukuu 1910 — 5. toukokuuta 1912). Vuosina 1911 ja 1912 „Zvezdassa” julkaistiin seitsemän A. M. Gorkin kirjoittamaa tarinaa sikermästä „Tarinoita Italiasta”.— 1.
- ⁴ „Sovremennik” („Aikalainen”) — kirjallis-poliittinen aikakauslehti, ilmestyi Pietarissa vuosina 1911—1915.— 1.
- ⁵ „Zhivoje Delo” („Elävä Asia”) — likvidaattori-menshevikkien legaalinen sanomalehti, Pietari, v. 1912.— 2.
- ⁶ Toisin sanoen työväen jokapäiväisen joukkolehden muodossa. Sellaiseksi lehdeksi muodostui „Pravda”, jonka ensimmäinen numero ilmestyi toukokuun 5. 1912.— 2.
- ⁷ Tässä tarkoitetaan Maksim Gorkin osallistumista aikakauslehteen „Zavety” („Testamentti”), jossa työskenteli eräs eserräpuolueen johtaja V. M. Tshernov, sekä aikakauslehteen „Sovremennik” („Aikalainen”), jota vuonna 1911 johti Amfiteatrov.— 2.

- ⁸ „*Znanije*” („Tieto”) — kustantamo, jossa A. M. Gorki oli vuodesta 1902 mukana. K. P. Pjatnitski oli „Znanijen” kanssaomistaja ja toimitusjohtaja.— 2.
- ⁹ „*Irkutskoje Slovo*” („Irkutskin Sana”) — suuntaukseltaan likvidaat-tori-menshevistinen sanomalehti (1911—1912). Sitä julkaisi *Rozhkov*, hän oli VSDTP:n jäsen vuodesta 1905 lähtien. Taantumusvuosina hänestä tuli likvidaat-toruuden ideologi. *N. Tshuzhak* (Nasimovitsh, N. F.) oli kirjallisuusarvostelija.— 2.
- ¹⁰ *Maria Feodorovna Andrejeva* oli A. M. Gorkin vaimo.— 2.
- ¹¹ *Vperjodilaiset* („Vperjod”-ryhmä) — otzovistien, ultimatistien, jumalanrakentajien ja empiriomonistien muodostama puolueenvastainen ryhmä; perustettiin joulukuussa 1909 A. Bogdanovin ja G. Aleksinskin aloitteesta. Saamatta työläisten kannatusta ryhmä tosiasiallisesti hajosi jo vuonna 1913. Sen lopullinen muodollinen hajoaminen tapahtui vuonna 1917, helmikuun vallankumouksen jälkeen.— 3.
- ¹² *Trotski* (Bronstein), *L. D.* (1879—1940) — leninismien katkera vihollinen. Taantumuksen ja uuden vallankumouksellisen nousun vuosina teeskenteli olevansa „puolueryhmien ulkopuolella”, vaikka itse asiassa oli likvidaat-toreiden kannalla. Vuonna 1912 järjesti puolueenvastaisen Elokuun blokin. Ensimmäisen maailmansodan aikana oli keskustalaisella kannalla, taisteli sotaa, rauhaa ja vallankumousta koskeissa kysymyksissä V. I. Leniniä vastaan. Palattuaan vuoden 1917 Helmikuun porvarillis-demokraattisen vallankumouksen jäl-keen maanpaosta liittyi „väliryhmäläisiin” ja otettiin heidän mukanaan VSDTP(b):n VI edustajakokouksessa bolshevistiseen puolueeseen. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen jälkeen oli monissa valtioviroissa. Vuonna 1918 vastusti Brestin rauhaa, vuosina 1920—1921 johti oppositiota ammattiliittoväitelyssä, vuodesta 1923 kävi kiihkeää ryhmäkuntataistelua puolueen päälinjaa vastaan, sosialismin rakentamisen leniniläistä ohjelmaa vastaan, propagoi sosialismin voiton mahdottomuutta Neuvostoliitossa. Kommunismien puolue paljasti trotskilaisuuden pikkuporvarilliseksi poikkeamaksi puolueessa ja murskasi sen sekä aatteellisesti että organisatorisesti. Vuonna 1927 Trotski erotettiin puolueesta, v. 1929 hänet neuvostovastaisen toimintansa tähden karkotettiin Neuvostoliitosta ja v. 1932 häneltä riistettiin Neuvostoliiton kansalaisen oikeudet.
- Plehanov, G. V.* (1856—1918) — Venäjän ja kansainvälisen työväenliikkeen huomattava toimihenkilö, ensimmäinen marxilaisuuden aatteiden levittäjä Venäjällä. Vuonna 1883 perusti Genevessä ensimmäisen venäläisen marxilaisen järjestön, „Työn vapautus” ryhmän. Plehanov taisteli narodnikkilaisuutta ja kansainvälisessä työväenliikkeessä esiintynyttä revisionismia vastaan sekä kirjoitti useita teoksia, joilla oli suuri merkitys materialistisen maailmankatsomuksen puolustamisessa ja tunnetuksitekemisessä. VSDTP:n II edustajakokouksen (1903) jälkeen Plehanov asettui sovitte-lukannalle oppor-tunismiin nähden ja myöhemmin yhtyi menshevikkeihin. Taantumuk-sen ja uuden vallankumouksellisen nousun vuosina Plehanov

- vastusti machilaista marxilaisuuden revisiota sekä likvidaattoruutta. Ensimmäisen maailmansodan aikana asettui kannattamaan sosialishovinismia. Vuoden 1917 Helmikuun porvarillis-demokraattisen vallankumouksen jälkeen palasi maanpaosta Venäjälle, esiintyi bolshevikkeja vastaan, sosialistista vallankumousta vastaan pitäen Venäjää kypsymättömänä siirtymään sosialismiin. Lokakuun sosialistiseen vallankumoukseen suhtautui vihamielisesti, mutta ei osallistunut taisteluun Neuvostovaltaa vastaan.— 3.
- ¹³ *Bund* („Liettuan, Puolan ja Venäjän juutalaisten yleinen työväenliitto”) perustettiin vuonna 1897, se juurrutti nationalismia ja separatismia Venäjän työväenliikkeeseen. Lakkautti itse toimintansa maaliskuussa 1921.— 4.
- ¹⁴ Tarkoitetaan III Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen edustajaryhmän jäseniä N. G. Poletajevia ja V. Shurkanovia (paljastettiin myöhemmin provokaattoriksi).— 4.
- ¹⁵ *Golosilaiset* — menshevikkejä, jotka olivat ryhmittyneet Genevessä ja sittemmin Pariisissa ilmestyneen likvidaattorilehden „Golos Sotsial-Demokratan” ympärille.— 5.
- ¹⁶ *Kansainvälinen sosialistinen toimisto* (KST) — II Internationalen toimeenpaneva elin, muodostettiin v. 1900 pidetyn Pariisin kongressin päätöksen mukaisesti. Vuosina 1905—1912 Lenin kuului VSDTP:n edustajana KST:hen.
Imperialistisen sodan vuosina (1914—1918) KST oli sosialishovinitisella kannalla, ryhmitti ympärilleen sosialististen puolueiden opportunistisia aineksia.— 5.
- ¹⁷ Pariisissa maaliskuun 12 p:nä 1912 (uutta lukua) pidetyssä ulkomaisten puolueenvastaisten ryhmien neuvottelukokouksessa tehtiin Prahan v. 1912 puoluekonferenssia ja sen päätöksiä vastaan tähdätty päätöslauselma. Lenin, joka edusti Kansainvälisessä sosialistisessa toimistossa VSDTP:n KK:ta, kirjoitti mainitun päätöslauselman johdosta virallisen vastalauseen ja sitten myös kirjeen KST:n sihteerille Huysmansille (ks. Teokset, 17. osa, ss. 525—528 ja tätä osaa, ss. 8—9).— 5.
- ¹⁸ „*Dnevnik Sotsial-Demokrata*” („Sosialidemokraatin Päiväkirja”) — epäsäännöllisesti ilmestynyt äänenkannattaja, jota G. V. Plehanov julkaisi Genevessä vuosina 1905—1912. Tässä tapauksessa tarkoitetaan Plehanovin artikkelia „Ikuinen muisto”, jossa käsiteltiin Läntimaan sosialidemokratian KK:n edustajan kutsumista pois KK:n Ulkomaisesta byroosta. Ulkomaisesta byroosta poistuiivat myös bolshevikkien edustajat sekä puolalaiset ja liettualaiset sosialidemokraatit. Tämän jälkeen byroon itsensä oli lakkautettava toimintansa.— 5.
- ¹⁹ „*Nasha Zarja*” („Meidän Sarastuksemme”), „*Zhivoje Delo*” („Elävä Asia”) ja „*Golos Sotsial-Demokrata*” („Sosialidemokraatin Ääni”) olivat likvidaattori-menshevikkien julkaisuja.— 5.

- ²⁰ *Ordzhonikidze, G. K.* (puoluenimeltään *Sergo*) (1886—1937) — ammattivallankumouksellinen, VSDTP:n jäsen vuodesta 1903. Neuvostovaltion johtomiehiä.— 6.
- ²¹ „*Savkan kaupunki*” — Jekaterinoslav, missä työskenteli nimimerkkiä „*Savka*” käyttänyt *J. D. Zevin*.— 6.
- ²² „*Vorwärts*” („Eteenpäin”) — sanomalehti, Saksan sosialidemokraattien pää-äänenkannattaja.— 7.
- ²³ *Huysmans, C.*— II:n Internationalen Kansainvälisen sosialistisen toimiston sihteeri.— 8.
- ²⁴ Tarkoitetaan Prahan puoluekonferenssin päätöslauselmaa „*Likvidaattoruudesta ja likvidaattorien ryhmästä*” (ks. *V. I. Lenin. Teokset*, 17. osa, ss. 460—461).— 8.
- ²⁵ *Kaukasian aluekomitea* — Kaukasian likvidaattori-menshevikkien ryhmäkuntakeskus; kuului Trotskin järjestämään puolueenvastaiseen Elokuun blokkiin.— 10.
- ²⁶ „*Rabotshaja Gazeta*” („Työväenlehti”) — bolshevikkien joukkolehti. Sitä julkaistiin Pariisissa vuosina 1910—1912.— 10.
- ²⁷ „*Izvestijan*” julkaisemishanke ei toteutunut.— 10.
- ²⁸ Tarkoitetaan päätöslauselmaa „*IV Valtakunnanduman vaaleista*”, jonka Prahan puoluekonferenssi hyväksyi v. 1912. Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., ч. 1, 1954, стр. 273—276 („*НКР edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmia ja päätöksiä*”, 7. painos, I osa, 1954, ss. 273—276).— 11.
- ²⁹ „*Valitsijan opas (Vaalilakimme)*” — kirjanen, ilmestyi vuoden 1912 kesäkuussa.
 Lenin laati ja toimitti aineistoa tätä kirjasta varten. Tässä kirjeessään hän kehottaa „*Zvezda*” lehden toimitusta painattamaan kirjassessa hänen artikkelinsa „*IV Valtakunnanduman vaalikampailu*” toisen ja kolmannen luvun. „*Zvezda*” lehden toimitus onnistui kuitenkin julkaisemaan vain kirjusen ensimmäisen osan, joka koskee välittömästi vaalilakia ja IV Duuman vaalien suoritusjärjestystä.— 12.
- ³⁰ Ks. *V. I. Lenin. Teokset*, 17. osa, ss. 355—366.— 12.
- ³¹ Kysymyksessä on legaalinen bolshevistinen päivälehti „*Pravda*”, jonka julkaiseminen oli valmisteilla.— 13.
- ³² *Knipovitsh, B. N.* (1890—1924) — maatalousekonomisti; oli varhaisvuosistaan tuttu *N. K. Krupskajan* ja *V. I. Leninin* kanssa.— 14.
- ³³ Kysymyksessä on *B. N. Knipovitshin* kirja „*К вопросу о дифференциации русского крестьянства (Дифференциация в сфере земле-*

- дельческого хозяйства)". С.-Петербург, 1912. („Venäjän talonpoikaiston differentioitumisesta (Differentioituminen maatalouden piirissä)", Pietari, 1912).— 14.
- 34 *Maslov, P. P.*— taloustieteilijä, sosialidemokraatti, julkaisi useita maatalouskysymystä käsitteleviä teoksia, joissa yritti tarkistaa marxilaisuutta.— 15.
- 35 Sanonta „*vesikaakil*” liittyy seuraavaan tapaukseen. Vuoden 1907 kesän Lenin vietti Knipovitshien huvilalla Seivästössä (Suomi). Knipovitshit vetivät itse kärryillä kasteluvettä läheisestä kaivosta kukkatarhaansa varten.— 15.
- 36 „*Rets'h*” („Puhe”) — kadettipuolueen pää-äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa.— 17.
- 37 „*Nevskaja Zvezda*” („Nevan Tähti”) — legaalinen bolshevistinen sanomalehti, jota julkaistiin Pietarissa helmikuusta lokakuuhun 1912.— 18.
- 38 V. I. Leninin tässä mainittuja kirjoituksia „*Sammumattomia toiveita*” ja „*Pikkuvehkeilyä*” (vastaus Blankille) ei ole vielä löydetty.— 18.
- 39 Likvidaattori-menshevikkien lehden „*Nevski Golos*” („Nevan Ääni”) 6. numerossa heinäkuun 5. 1912 tiedotettiin, että Pietarissa oli käyty erilaisten sosialidemokraattisten suuntausten edustajien neuvotteluja (joihin oli muka osallistunut myös „*Pravdan*” ja „*Nevskaja Zvezdan*” kannattajia) yhteistyöstä IV Valtakunnanduman vaaleissa. „*Nevskaja Zvezdan*” ja „*Pravdan*” toimitukset ilmoittivat, että niiden edustajat eivät osallistuneet kyseisiin neuvotteluihin.— 18.
- 40 *Axelrod, P. B.* (1850—1928) — menshevismien johtomiehiä.— 19.
- 41 V. I. Leninin kirjoitusta „*Vaaliohjelmasta*” ei ole löydetty.— 20.
- 42 Kyseistä selostusta ei julkaistu „*Pravdassa*”.— 24.
- 43 Tässä kohden luetellaan sosialistivallankumouksellisten (eserrien) puolueen eri ryhmien ja suuntausten äänenkannattajia.— 25.
- 44 Eserrien johtomiehiin kuuluneen B. V. Savinkovin (1879—1925) kirjailijanimi.— 25.
- 45 „*Vehi*” („Tienviitat”) — kadettien kirjoituskokoelma, ilmestyi Moskovassa keväällä 1909. Venäjän sivistyneistöä koskevissa kokoelmaan kootuissa kirjoituksissa yritettiin mustata Venäjän vapausliikkeen vallankumouksellis-demokraattisia perinteitä sekä 19. vuosisadan huomattujen vallankumouksellisten demokraattien V. G. Belinskin, N. A. Dobroljubovin, N. G. Tshernyshevskin ja D. I. Pisarevin katsomuksia ja toimintaa. Kokoelman kirjoittajat herjasivat vuoden 1905 vallankumousliikettä ja kiittelivät tsaarihallitusta siitä, että tämä „pistimillään ja vankiloillaan” pelastaa porvaristoa „kansan rai-volta”.— 25.

- ⁴⁶ *Miljukov, P. N.* (1859—1943) — kadettipuolueen johtomies, Venäjän imperialististen porvariston huomattu ideologi. Kuului III ja IV Valtakunnanduumaan. Vuoden 1917 Helmikuun porvarillisen demokraattisen vallankumouksen jälkeen oli ensimmäisen porvarillisen Väliaikaisen hallituksen ulkoministerinä. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen jälkeen hänestä tuli eräs Neuvosto-Venäjää vastaan kohdistetun ulkomaiden sotilaallisen intervention järjestäjä ja valkoemigranttien aktiivinen toimihenkilö.
- Gredeskul, N. A.* — juristi ja publisisti, professori, kadetti, I Valtakunnanduuman jäsen. Avusti monia liberaalisia porvarislehtiä. Erosi 1916 kadettipuolueesta. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen jälkeen toimi professorina Leningradin korkeakouluissa. — 25.
- ⁴⁷ *Trudovikit* (työryhmä) — pikkuporvarillisten demokraattien ryhmä Venäjän valtakunnanduomissa, ryhmään kuului narodnikkilaismielisiä talonpoikia ja intellektuelleja.
- Valtakunnanduomassa trudovikit hoipertelivat kadettien ja sosialidemokraattien välillä. Tämä horjunta johtui sinänsä pienisäntien — talonpoikien — luokkaluonteesta. Koska trudovikit kuitenkin edustivat talonpoikaisjoukkoja, bolshevikit olivat Duumassa heidän kanssaan yhteistyössä erinäisissä kysymyksissä taistellakseen yhdessä tsaristista itsevaltiutta ja kadettipuoluetta vastaan. — 25.
- ⁴⁸ *„Bezzaglavijalaiset“* — Venäjän porvarillisen sivistyneistön puolittain kadettilainen, puolittain menshevistinen ryhmä, joka muodostui (vuosina 1905—1907) alkaneella vallankumouksen laskukaudella. Nimensä ryhmä sai Pietarissa tammi- — toukokuussa 1906 ilmestyneestä poliittisesta viikkolehdestä „Bez Zaglavija“ („Ilman Otsikkoa“). Muodollisen puolueettomuuden varjolla „bezzaglavijalaiset“ levittivät porvarillisen liberalismien ja opportunistien aatteita sekä tukivat Venäjän ja maailman sosialidemokratian revisionisteja. — 25.
- ⁴⁹ *Kadetit* — perustuslaillis-demokraattisen puolueen jäseniä, tämä puolue oli Venäjän liberaalis-monarkistisen porvariston johtava puolue. Se perustettiin lokakuussa 1905. Työtätekevien petteämiseksi kadetit nimittivät itseään valheellisesti „kansanvapauden puolueeksi“, mutta itse asiassa he eivät menneet vaatimuksissaan perustuslaillista monarkiaa pitemmälle. Kadetit pitivät päätehtävänäään vallankumouksellisen liikkeen vastustamista ja pyrkivät jakamaan vallan tsaarin ja maorjuutta kannattavien tilanherrojen kanssa. — 25.
- ⁵⁰ *Sosialistivallankumoukselliset* (eserrät) — pikkuporvarillinen puolue Venäjällä; syntyi vuosien 1901—1902 vaihteessa erilaisten narodnikkiryhmiin ja -kerhojen yhdistymisen tuloksena. Eserrät eivät nähneet proletariaatin ja pienomistajain välistä luokkaeroa, he hämäsivät talonpoikaiston keskuudessa tapahtuvan luokkajakaantumisen ja talonpoikaiston sisäiset luokkaristiriidat, kiistivät proletariaatin johtavan osuuden vallankumouksessa. Eserrien katsantokannat olivat narodnikkilaisuuden ja revisionismin aatteiden eklektistä sekoitusta. Yksilöterroritaktiikka, jota eserrät propagoivat itsevaltiuis-

vastaisen taistelun perusmenetelmänä, aiheutti suurta vahinkoa vallankumousliikkeelle, vaikeutti joukkojen järjestämistä vallankumous-taisteluun.

Bolshevikkipuolue paljasti eserrien yritykset naamioitua sosialis-teiksi ja kävi päättävää taistelua eserriä vastaan vaikutusvallasta talonpoikaistoon, paljasti eserrien yksilöterroritaktiikan vahingolli-suuden työväenliikkeessä. Samanaikaisesti bolshevikit suostuivat tietyillä ehdoilla tekemään väliaikaisesti sopimuksia eserrien kanssa taisteltaessa tsarismia vastaan.

Talonpoikaisto oli luokkakokoomukseltaan kirjavaa, ja sen vuoksi eserräpuolue oli poliittisesti ja aatteellisesti epävakaa sekä organi-satorisesti hajanainen, horjui alinomaan liberaalisen porvariston ja proletariaatin välillä. Stolypinin aikaisella taantumuskaudella eserrä-puolue joutui aatteellisesti ja organisatorisesti täysin rappiolle. Ensimmäisen maailmansodan vuosina eserrien enemmistö oli sociali-shovinismin kannalla.

Vuoden 1917 Helmikuun porvarillis-demokraattisen vallankumouk-sen voiton jälkeen eserrät olivat yhdessä menshevikkien ja kadettien kanssa porvarien ja tilanherrojen vastavallankumouksellisen Väli-aikaisen hallituksen perustukena ja puolueen johtajat (Kerenski, Avksentjev, Tshernov) kuuluivat Väliaikaiseen hallitukseen. Eserrä-puolue kieltäytyi kannattamasta talonpoikaiston vaatimusta tilan-herrain maanomistuksen hävittämisestä ja kannatti tilanherrain maanomistuksen säilyttämistä; Väliaikaisen hallituksen eserräläis-ministerit lähettivät rankaisuretkikuntia tilanherrain maita haltuunsa ottaneita talonpoikia vastaan.

Vuoden 1917 marraskuun lopulla eserräläisten vasemmistosiipi järjestäytyi itsenäiseksi vasemmistoeserrien puolueeksi. Säilyttääk-seen talonpoikaisjoukot vaikutusvallassaan vasemmistoeserrät tun-nustivat muodollisesti Neuvostovallan ja ryhtyivät sopimussuhteisiin bolshevikkien kanssa, mutta kohta sen jälkeen alkoivat taistelun Neuvostovaltaa vastaan.

Ulkomaiden sotilaallisen intervention ja kansalaissodan vuosina eserrät tekivät vastavallankumouksellista tihutyötä, tukivat aktiivi-esti maahanhyökkääjiä ja valkokaartilaisia, osallistuivat vastaval-lankumouksellisiin salaliittoihin, järjestivät terroritekoja Neuvosto-valtion ja Kommunistisen puolueen huomattavia toimihenkilöitä vas-taan. Kansalaissodan päätyttyä eserrät jatkoivat Neuvostovaltiota vastaan tähdättyä vihamielistä toimintaansa omissa maassa sekä valkokaartilaisemigranttien leirissä.— 26.

⁵¹ „Pravda” („Totuus”) — ensimmäinen legaalinen jokapäiväinen työ-väen joukkolehti Venäjällä. „Pravdan” ensimmäinen numero ilmestyi 5. toukokuuta 1912 Pietarissa. „Pravdalla” on tavattoman suuri mer-kitys bolshevistisen puolueen ja vallankumouksen historiassa. Lehti toimi kollektiivisena propagandistina, agitaattorina ja järjestäjänä taistellen sen puolesta, että puolueen politiikkaa noudatettaisiin käy-tännössä. Se johti taistelua, jota käytiin puoluekantaisuuden säilyttä-miseksi, taisteli päättävästi likvidaattori-menshevikkejä, otzovisteja ja trotskilaisia vastaan sekä kansainvälistä opportunistia ja keskus-talaisuutta vastaan. „Pravdan” toiminta laski vankan perustan bol-shevistiselle joukkopuolueelle.

„Pravdan” aatteellinen johto oli V. I. Leninin käsissä. Lehdessä julkaistiin 270 Leninin artikkeleita ja pienempää kirjoitusta. Tsaarihallitus lakkautti „Pravdan” kahdeksan kertaa, mutta se ilmestyi jälleen uusilla nimillä: „Rabotshaja Pravda” („Työväen Totuus”), „Severnaja Pravda” („Pohjolan Totuus”), „Pravda Truda” („Työn Totuus”), „Za Pravdu” („Totuuden puolesta”), „Proletarskaja Pravda” („Proletaarinen Totuus”), „Putj Pravdy” („Totuuden Tie”), „Rabotshi” („Työmies”), „Trudovaja Pravda” („Työn Totuus”). Ensimmäisen maailmansodan aattona heinäkuun 21 pnä 1914 lehti lakkautettiin ja pääsi ilmestymään vasta v. 1917 Helmikuun porvarillis-demokraattisen vallankumouksen jälkeen.

Maaliskuun 18 pstä 1917 „Pravda” alkoi ilmestyä VSDTP:n Keskuskomitean ja Pietarin komitean äänenkannattajana. Huhtikuun 18 päivänä, palattuaan ulkomailta, V. I. Lenin tuli toimituskunnan kokoonpanoon ja asettui „Pravdan” johtoon. Heinä—lokakuussa 1917 „Pravda” joutui vastavallankumouksellisen porvarillisen Väliaikaisen hallituksen vainoamana muuttamaan monta kertaa nimeään ja ilmestyi nimellä „Listok 'Pravdy'” („Totuuden’ Lehtinen”), „Proletari” („Proletaari”), „Rabotshi” („Työmies”), „Rabotshi Putj” („Työmiehen Tie”). Lokakuun vallankumouksen voiton jälkeen — 9. marraskuuta 1917 puolueen pää-äänenkannattaja alkoi ilmestyä entisellä nimellään „Pravda”.— 26.

⁵² Tarkoitetaan vuonna 1912 pidettyä Prahan puoluekonferenssia. — 26.

⁵³ *Dnevnik* (Zederbaum, F. O.), sosialidemokraatti, menshevikki, sanomalehtimies. Eli v. 1909 lähtien ulkomailla, kuului puolue-menshevikkeihin, avusti Plehanovin „Dnevnik Sotsial-Demokrataa”, kirjoitti bolshevistisiin sanomalehtiin „Zvezda” ja „Pravda”.— 27.

⁵⁴ „*Zaprosy Zhizni*” („Elämän Vaatimukset”)— kadettien, kansansosialistien ja likvidaatordi-menshevikkien aikakaulehti.

Prokopovitch, S. N. (1871—1955) — porvarillinen taloustieteilijä ja sanomalehtimies. Ensimmäisiä bernsteiniläisyyden apostoleja Venäjällä. Vuonna 1906 — kadetti puolueen KK:n jäsen, vuonna 1917 — porvarillisen Väliaikaisen hallituksen ministeri.

Blank, R. M. — porvarillinen sanomalehtimies.— 27.

⁵⁵ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 18. osa, ss. 172—187.— 28.

⁵⁶ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 16. osa, ss. 114—122, 17. osa, ss. 297—308.— 29.

⁵⁷ Tarkoitetaan M. S. Olminskin (A. Vitimskin) kirjoitusta „Kulttuuri-ihmisiä ja likaista omaatuntoa”.— 31.

⁵⁸ *Witte, S. J.* (1849—1915)— valtiomies, ajoin tsaristisen Venäjän „sotilaallis-feodaalisen imperialismin” etuja, vakaumuksellinen itsevaltiuden kannattaja, joka pyrki säilyttämään monarkian antamalla merkityksellisiä myönnytyksiä ja lupauksia liberaaliselle porvaristolle ja kohdistamalla ankaria vainotoimenpiteitä kansaan: hän oli vuosien 1905—1907 vallankumouksen tukahduttamisen järjestäjä.— 33.

- ⁵⁹ „*Krugozor*” („Näköpiiri”) — kirjallis-poliittinen kuukausijulkaisu, joka oli suuntaukseltaan porvarillis-liberaalinen; ilmestyi Pietarissa. Sitä tuli ulos kaksi numeroa, tammi- ja helmikuussa 1913. A. M. Gorki mainittiin lehden avustajien joukossa, mutta hän ei osallistunut siihen.— 35.
- ⁶⁰ „*Pietarin työläisten evästys työläisedustajalleen*” hyväksyttiin yksimielisesti Pietarin suurimpien tuotantolaitosten työläisten kokouksissa sekä työläisvaltuutettujen edustajakokouksessa 17. lokakuuta 1912. Merkinän V. I. Lenin on kirjoittanut „Evästysten” vedoksen laitaan lähettäessään sen kirjapainoon julkaistavaksi VSDTP:n Pää-äänenkannattajassa „Sotsial-Demokratissa”.— 37.
- ⁶¹ Tarkoitetaan „*Pravda*” lehden 166. numeroa, joka ilmestyi 11. (24.) marraskuuta 1912. Tuona päivänä Baselissa alkoi II Internationalen ylimääräinen kansainvälinen sosialistikongressi.— 39.
- ⁶² *Badajev, A. J.* (1883—1951) — työläinen, IV Valtakunnanduuman bolshevistisen edustajaryhmän jäsen. Oli VSDTP:n Pietarin komitean sekä KK:n Venäjän Byroon jäsen. Lokakuun vallankumouksen jälkeen oli johtavissa toimissa puolue-, ammattiliitto- ja taloustyön alalla.— 39.
- ⁶³ *Baturin* (N. N. Zamjatin) — „*Pravdan*” ja „*Zvezdan*” toimituskuntien jäsen.— 39.
- ⁶⁴ „*Zavety*” („Testamentti”) — suuntaukseltaan eserräläinen legaalinen kirjallis-poliittinen aikakauslehti; ilmestyi Pietarissa vuosina 1912—1914.— 41.
- ⁶⁵ *Malinovski* paljastettiin myöhemmin provokaattoriksi.— 42.
- ⁶⁶ *Työläisten puoluekoulu*, josta Lenin kirjoittaa, aiottiin järjestää kesällä tai syksyllä 1913 Poroninissa (Galitsia) IV Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen edustajaryhmän jäsenille ja muille puolueyöntekijöille. Koulua ei järjestetty.— 42.
- ⁶⁷ *Machilaisuus, eli empiriokritisismi* — taantumuksellinen subjektiivis-idealistinen filosofinen virtaus. Sai laajaa jalansijaa Länsi-Euroopassa 19.—20. vuosisatojen vaihteessa. Sen perustanlaskijoita olivat itävaltalainen fyysikko ja filosofi E. Mach sekä saksalainen filosofi R. Avenarius. Taantumusvuosina osa Venäjän sosialidemokraattista sivistyneistöä joutui machilaisuuden vaikutuksen alaiseksi. Laajimmin machilaisuus levisi menshevikki-intellektuellien (N. Valentinov, P. Jushkevitch y.m.) keskuuteen. Machilaisuuden kannalle asettui myös osa bolshevikkeihin lukeutuneita kynäilijöitä (V. Bazarov, A. Bogdanov, A. Lunatsharski y.m.). Ilmoittaen tekopyhästi muka kehittävänsä marxilaisuutta Venäjän machilaiset itse asiassa tarkistivat marxilaisen filosofian perusteita. Kirjassaan „Materialismi ja empiriokritisismi” V. I. Lenin paljasti machilaisuuden taantumuksellisen olemuksen, suojasi marxilaisen filosofian revisionistien hyökkäilyiltä ja uusissa historiallisissa oloissa kehitti kaikinpuolisesti

dialektista ja historiallista materialismia. Machilaisuuden murskaaminen antoi mitä ankarimman iskun menshevismiin, otzovismiin ja jumalanrakentamisen aatteellisille asenteille.— 43.

- ⁶⁸ *Jumalanrakentaminen* — marxilaisuudelle vihamielinen uskonnollis-filosofinen virtaus, joka syntyi Stolypinin taantumuskaudella puolueeseen kuuluneen sivistyneistön erään osan keskuudessa, joka loittoni marxilaisuudesta vuosien 1905—1907 vallankumouksen kärsittyä tappion. Jumalanrakentajat (A. V. Lunatsharski, V. Bazarov y.m.) propagoivat uuden, „sosialistisen” uskonnon luomista ja yrittivät sovittaa marxilaisuutta ja uskontoa. Heitä lähellä oli yhteen aikaan myös M. Gorki.— 43.
- ⁶⁹ *Bogdanov, A.* (Malinovski, A. A., Maksimov, N.) (1873—1928) — sosialidemokraatti, filosofi, sosiologi, taloustieteilijä, saanut lääkärikoulutuksen. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen yhtyi bolshevikkeihin. Puolueen III edustajakokouksessa valittiin KK:n jäseneksi. Kuului bolshevikkien äänenkannattajien „Vperjodin” ja „Proletarin” toimituskuntaan, oli bolshevistisen „Novaja Zhizn” lehden toimittajia. Osallistui VSDTP:n V (Lontoon) edustajakokoukseen. Taantumuksen ja uuden vallankumouksellisen nousun vuosina johti otzovisteja ja oli puolueenvastaisen „Vperjod” ryhmän johtaja. Filosofian alalla yritti luoda oman katsomusjärjestelmänsä, „empiromonismiin” (subjektiivis-idealistisen machilaisen filosofian muunnelma, jota on verhottu pseudomarxilaisella terminologialla), jota Lenin arvosteli ankarasti teoksessaan „Materialismi ja empiriokritisismi”. „Proletari” lehden toimituskunnan laajennetussa kokouksessa vuoden 1909 kesäkuussa Bogdanov erotettiin bolshevikkien riveistä. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen jälkeen Bogdanov oli eräs „Proletkultin” järjestäjiä ja johtajia. Vuodesta 1926 toimi perustamansa Verensiirtoinstituutin johtajana.— 43.
- ⁷⁰ *Bazarov, V.* (oikea nimi Rudnev, V. A.) (1874—1939)— filosofi ja taloustieteilijä. Osallistui sosialidemokraattiseen liikkeeseen vuodesta 1896.
Vuosina 1905—1907 oli avustajana useissa bolshevistisissä lehdissä, taantumuskautena loittoni bolshevikeista, oli marxilaisuuden machilaishenkisen tarkistuksen pääedustajia.— 43.
- ⁷¹ *Lunatsharski, A. V.* (1875—1933) — ammattivallankumouksellinen, Neuvostoliiton huomattava valtiomies. Yhtyi vallankumousliikkeeseen 90-luvun alussa. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen bolshevikki. Taantumusvuosina loittoni marxilaisuudesta ja vaati marxilaisuuden ja uskonnon yhdistämistä.— 43.
- ⁷² *Aleksinski, G. A.*— poliittisen toimintansa alkuaikoina oli sosialidemokraatti. Vuosien 1905—1907 vallankumouksen kaudella oli lähellä bolshevikkeja. Oli II Valtakunnanduuman jäsen.
Taantumusvuosina oli otzovisti. Ensimmäisen maailmansodan aikana kiihkeä sosialishovinisti.— 43.
- ⁷³ *Otzovismi* — bolshevikkien keskuudessa syntynyt opportunistinen virtaus, jota johti A. Bogdanov. Vallankumouksellisiin korulauseisiin

turvautuen otzovistit (paitsi A. Bogdanovia otzovistien ryhmään kuului G. A. Aleksinski, S. Volski, A. V. Lunatsharski, M. N. Ljadov y.m.) vaativat sosialidemokraattisten edustajien kutsumista pois III Valtakunnanduumasta ja legaalisisissa järjestöissä harjoitettavan toiminnan lopettamista. Sanoen, että puolueen on taantumuksen oloissa tehtävä ainoastaan illegaalista työtä, otzovistit kieltäytyivät osallistumasta Duumaan, työväen ammattiyhdistyksiin, osuuskuntiin ja muihin legaalisiin ja puolilegaalisiin joukkojärjestöihin ja pitivät välttämättömänä, että koko puolue työ keskitetään illegaalisen järjestön puitteisiin. Ultimatismi oli otzovismin muunnoksia. Ultimativit erosivat otzovisteista vain muodollisesti. He ehdottivat, että sosialidemokraattiselle duumaryhmälle on ensin asetettava ultimaatum, jonka mukaan ryhmän on varauksettomasti alistuttava Keskuskomitean päätöksiin, ja ellei sitä täytetä, sosialidemokraattiset edustajat on kutsuttava pois Duumasta. Ultimatismi oli tosiasiallisesti verhoittua, naamioitua otzovismia. Lenin nimitti ultimativiteja „häpeileviksi otzovisteiksi”.

Otzovistit aiheuttivat puolueelle tavatonta vahinkoa. Heidän politiikkansa tarkoituksena oli irrottaa puolue joukoista, muuttaa se lahkolaisjärjestöksi.— 44.

⁷⁴ Tarkoitetaan VSDTP:n Keskuskomitean ja puolueyöntekijäin neuvottelukokousta, jota illegaalisisista syistä sanottiin „helmikuun” kokoukseksi. Neuvottelukokous pidettiin Krakowissa 26. joulukuuta 1912 — 1. tammikuuta 1913 (8.—14. tammikuuta 1913).— 44.

⁷⁵ „Eksposee” (yleiskatsaus) — artikkeli „Bolshevismista”, jonka V. I. Lenin kirjoitti N. A. Rubakinin kirjan „Kirjojen parissa” toista osaa varten (ks. V. I. Lenin. Teokset, 18. osa, ss. 477—478).— 46.

⁷⁶ Kysymys on legaalisen bolshevistisen sanomalehden „Nash Putj” („Tiemme”) julkaisemisen valmistelemisesta Moskovassa. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi elokuun 25. (syyskuun 7.) 1913.— 47.

⁷⁷ *Skvortsov-Stepanov, J. I.* (1870—1928) — marxilainen kirjailija, käänsi venäjän kielelle „Pääoman” ja eräitä muita K. Marxin ja F. Engelsin teoksia.

Osallistui vallankumousliikkeeseen vuodesta 1892, loppuvuodesta 1904 bolshevikki. Taantumuskaudella puolusti vääriä katsomuksia maatalouskysymyksessä ja suhtautui sovittellevasti „Vperjod” („Eteenpäin”) ryhmäkuntaan.— 47.

⁷⁸ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 34. osa, ss. 406—409.— 48.

⁷⁹ *Larin, J.* (Lurje, M. A.) (1882—1932) — sosialidemokraatti, men-shevikki. Vuosien 1905—1907 vallankumouksen tappion jälkeen oli aktiivisia likvidaattoruuden saarnaajia. Elokuussa 1917 hänet hyväksyttiin bolshevistiseen puolueeseen. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen jälkeen toimi neuvosto- ja taloustehtävissä.— 48.

⁸⁰ „*Novaja Sibir*” („Uusi Siperia”) — suuntaukseltaan liberaalinen yhteiskunnallis-poliittinen ja kirjallinen päivälehti, ilmestyi Irkutskissa

- vuoden 1912 joulukuusta vuoden 1913 helmikuuhun. Lehteä toimitti tosiasiallisesti likvidaattori N. Rozhkov.— 48.
- ⁸¹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 17. osa, ss. 297—308.— 48.
- ⁸² „*Prosvestshenije*” („Valistus”) — bolshevistinen yhteiskunnallis-poliittinen ja kirjallinen kuukausijulkaisu, ilmestyi legaalisesti Pietarissa vuoden 1911 joulukuusta lähtien. Kaunokirjallista osastoa toimitti A. M. Gorki. Painos nousi 5.000 kappaleeseen. Tsaarihallitus lakkautti aikakauslehden ensimmäisen maailmansodan edellä — kesäkuussa 1914. Yksi (kaksois-) numero ilmestyi vielä syksyllä 1917.— 48.
- ⁸³ Armenianlainen nationalistinen porvarillinen puolue Dashnakuthjun.— 49.
- ⁸⁴ Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., ч. I, 1954, стр. 288—300 („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmia ja päätöksiä”, 7. painos, I osa, 1954, ss. 288—300).— 49.
- ⁸⁵ Kirjeessä valaistaan asiointilaa „Pravdan” toimituksessa vuosien 1912—1913 vaihteessa. VSDTP:n Keskuskomitean ja puolueyöntekijäin v. 1913 „helmikuun” neuvottelukokouksessa Krakowissa hahmoteltiin toimenpiteitä „Pravdan” toimituksen työn parantamiseksi.— 51.
- ⁸⁶ „*Numeroilla*” nimitettiin illegaalisista syistä IV Valtakunnanduuman bolshevistisen ryhmän jäseniä: n:o 1 oli A. J. Badajev, n:o 3 — R. Malinovski, n:o 6 — G. I. Petrovski.— 51.
- ⁸⁷ „*Den*” („Päivä”) — „Pravda” lehden peitenimi.— 51.
- ⁸⁸ Lenin tarkoittaa likvidaattori-menshevikkien lehdessä „Lutsh” („Säde”) julkaistua pääkirjoitusta „*Työläisjoukot ja maanalaisuus*”. Kirjoitus oli suunnattu illegaalista työväenpuolueita vastaan. Lenin paljasti tämän likvidaattorien esiintymisen artikkelissaan „*Sosialidemokraateille*”, joka painettiin Krakowissa hektografilehtisenä (ks. Teokset, 18. osa, ss. 520—523).— 52.
- ⁸⁹ Lenin tarkoittaa „Pravdan” toimitukselle lähetettyä A. Bogdanovin kirjettä, jossa protestoitii sitä vastaan, että „Pravdan” kannattajat olivat kieltäytyneet yhteistyöstä likvidaattoreiden kanssa työläisehdokasta asetettaessa IV Valtakunnanduuman vaaleissa. Kirjeen johdosta julkaisemassaan loppuhuomautuksessa toimitus rajoittui mainintaan, että yhteistyön estyminen oli likvidaattorien syytä.— 53.
- ⁹⁰ Tammikuun 19. 1913 päivätty *Riian työläisten kysely* julkaistiin „Pravdan” 24. numerossa tammikuun 30 p:nä 1913. Kysymyksen allekirjoittanut „ryhmä narodnikkityöläisiä ja „Pravdan” sosialidemokraattilukijoita” pyysi toimituskuntaa lausumaan mielipiteensä „yhtymisestä vasemmistonarodnikkien kanssa”. V. I. Leninin artikkeli „Narodnikkilaisuudesta”, johon hän ehdotti kytkettäväksi mainitun

- kyselyn, julkaistiin „Pravdan” 16. ja 17. numerossa tammikuun 20 ja 22 pnä 1913 (ks. Teokset, 18. osa, ss. 515—519).— 53.
- ⁹¹ Kysymyksessä ovat IV Valtakunnanduuman bolshevikkiedustajien kirjeet, jotka julkaistiin „Pravdassa” tammi- ja helmikuussa 1913 yleisotsikolla „Sosialidemokraattisten duumaedustajien vaikutelmia eri paikkakunnilta”.— 54
- ⁹² Ei ole saatu selville, ketä tarkoitetaan.— 54.
- ⁹³ „Vetshernjaja Potshta” („Iltaposti”) — likvidaattori-menshevikkien lehden „Lutshin” peitenimi.— 54.
- ⁹⁴ Ei ole saatu selville, ketä tarkoitetaan.— 54.
- ⁹⁵ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 18. osa, ss. 553—570.— 55.
- ⁹⁶ Kyseisten V. I. Leninin artikkeleiden käsikirjoituksia ei ole löydetty.— 55.
- ⁹⁷ Karl Marxin kuoleman 30-vuotispäivänä 1. (14.) maaliskuuta 1913 „Pravdassa” julkaistiin V. I. Leninin artikkeli „Karl Marxin opin historialliset kohtalot” (ks. Teokset, 18. osa, ss. 573—576). Tälle merkkipäivälle omistettu „Pravdan” numero ilmestyi 3. (16.) maaliskuuta 1913.— 56.
- ⁹⁸ Saveljev, M. A. (Vetrov)—vanha bolshevikki, kirjailija. Vuosina 1910—1913 työskenteli Pietarissa, toimi bolshevistisen „Prosveshtshenije” aikakauslehden toimittajana ja „Pravdan” toimituskunnan jäsenenä.— 57.
- ⁹⁹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 18. osa, ss. 348—354, 343—347.— 57.
- ¹⁰⁰ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 18. osa, ss. 485—510.— 57.
- ¹⁰¹ Tarkoitetaan IV Valtakunnanduuman bolshevikkiedustajien kirjettä, jossa he ilmoittivat eroavansa likvidaattorien „Lutsh” („Säde”) lehden avustajakunnasta.— 60.
- ¹⁰² Kysymyksessä on K. P. Pjatnitski, joka työskenteli pietarilaisessa „Znanije” kustantamossa.— 61.
- ¹⁰³ „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) — VSDTP:n Pää-äänenkannattaja, illegaalinen sanomalehti; sitä julkaistiin ulkomailla helmikuusta 1908 tammikuuhun 1917. Lehteä johti tosiasiallisesti V. I. Lenin. Siinä julkaistiin yli 80 Leninin artikkelia ja pienempää kirjoitusta. Taantumusvuosina ja vallankumousliikkeen uuden nousun kautena „Sotsial-Demokratilla” oli valtava merkitys bolshevikkien taistellessa likvidaattoreita, trotskilaisia ja otzovisteja vastaan ille-gaalisen marxilaisen puolueen säilyttämiseksi sekä puolueen ja joukkojen välisten yhteyksien lujittamiseksi.— 62.

- ¹⁰⁴ „*Manifesti*” julkaistiin Romanovien hallitsijahuoneen 300-vuotispäivän yhteydessä.— 63.
- ¹⁰⁵ Tarkoitetaan koulua, jonka „vperjodilaiset” järjestivät v. 1909 Caprin saarella (Italia) A. M. Gorkin osanotolla.— 63.
- ¹⁰⁶ *Majevski, J.* (Gutovski, V. A.) (1875—1918) — sosialidemokraatti, menshevikki. Avusti „Nasha Zarja” („Meidän Sarastuksemme”) nimistä aikakauslehteä, „Lutsh” („Säde”) lehteä ja muita likvidaattori-menshevikkien lehtiä.— 64.
- ¹⁰⁷ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 3. osa, ss. 1—541.— 65.
- ¹⁰⁸ R. Luxemburgin kirjaa koskeva V. I. Leninin artikkeli ei ilmestynyt lehdistössä.— 65.
- ¹⁰⁹ Lenin tarkoittaa päätöslauselmaa „Suhtautumisesta likvidaattoruuteen ja yhtenäisyydestä”, joka hyväksyttiin Krakowissa 26. joulukuuta 1912 — 1. tammikuuta 1913 (8.—14. tammikuuta 1913) pidetyssä VSDTP:n Keskuskomitean ja puolueyöntekijäin „helmikuun” neuvottelukokouksessa (ks. V. I. Lenin. Teokset, 18. osa, ss. 453—455).— 66.
- ¹¹⁰ *Seitsikko* — seitsemän likvidaattori-menshevikkiä, jotka olivat duumaedustajia ja kuuluivat IV Valtakunnanduuman sosialidemokraattiseen edustajaryhmään.— 66.
- ¹¹¹ Tarkoitetaan VSDTP:n Pietarin komitean päätöslauselmaa, jonka se hyväksyi helmikuussa 1913. Siinä Pietarin komitea totesi IV Valtakunnanduuman bolshevikkiedustajien ajaneen oikeaa poliittista linjaa ja tuomitsi likvidaattorien „Lutsh” („Säde”) lehteä kannattaneiden menshevikkiedustajien käyttäytymisen.— 67.
- ¹¹² Lenin tarkoittaa julkaistavaksi suunniteltua „Izvestija PK RSDRP” („VSDTP:n Pietarin komitean Tiedonantajaa”). Julkaisemissuunnitelma ei toteutunut.— 67.
- ¹¹³ *Demjan Bednyi* (Pridvorov, J. A.) (1883—1945)— venäläinen neuvostorunoilija. Kirjoitti useita runoelmia, suuren määrän satiirisia eläintarinoita, pamfletteja ja lauluja.— 68.
- ¹¹⁴ Kysymyksessä on „Pravdan” 92. numero huhtikuun 23 piltä 1913. Mainitussa numerossa julkaistiin V. I. Leninin kirjoitus „Yhtä ja toista tuloksista ja tosiasioista” (ks. Teokset, 19. osa, ss. 43—46).— 69.
- ¹¹⁵ Ei ole saatu selville, ketä tarkoitetaan.— 70.
- ¹¹⁶ Lenin tarkoittaa M. S. Olminskin (A. Vitimskin) kirjoitusta „Kuka kenen kanssa?”, joka julkaistiin „Pravdan” 106. numerossa toukuu-kuun 10 (23) pnä 1913.— 71.

- ¹¹⁷ A. M. Gorki oli edustajana VSDTP:n V (Lontoon) edustajakokouksessa, joka pidettiin 30. huhtikuuta — 19. toukokuuta (13. toukokuuta — 1. kesäkuuta) 1907.— 74.
- ¹¹⁸ „Pravda” lakkautettiin heinäkuun 5. (18.) 1913; saman kuun 13 (26) päivästä lehti alkoi ilmestyä nimellä „Rabotshaja Pravda” („Työväen Totuus”).
Maklakov, N. A.— sisäministeri.— 74.
- ¹¹⁹ *Feodor* (Feodora) — IV Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen ryhmän menshevistisen osan peitenimi.— 76.
- ¹²⁰ „*Osuuskunta*” — IV Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen edustajaryhmän peitenimi.— 76.
- ¹²¹ Helmikuun 10 (23) p:nä 1913 IV Valtakunnanduuman jäsenen G. I. Petrovskin asunnossa vangittiin provokaattori Malinovskin ilmiannon perusteella J. M. Sverdlov.— 77.
- ¹²² *Shaumjan, S. G.* (1878—1918) — Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion toimihenkilö. Tuli vallankumoukselliseen liikkeeseen v. 1898, liittyi VSDTP:n jäseneksi v. 1900.— 80.
- ¹²³ Tämä asiakirja on lisähuomautus kateissa olevaan kirjeeseen, joka lähetettiin „*Pravda Truda*” („Työn Totuus”) lehden toimitukselle.— 81.
- ¹²⁴ „*Novaja Rabotshaja Gazeta*” („Uusi Työväenlehti”) — likvidaattorimenshevikkien legaalinen päivälehti; sitä julkaistiin Pietarissa. „*Nash Putj*” („Tiemme”) — bolshevikkien sanomalehti, ilmestyi syyskuussa 1913 Moskovassa.— 81.
- ¹²⁵ Kysymyksessä on A. M. Gorkin VSDTP:n KK:lle lähettämä valittelu-sähke A. Bebelin kuoleman johdosta; sähke julkaistiin „*Severnaja Pravda*” („Pohjolan Totuus”) lehden 4. numerossa elokuun 4:ntenä 1913.— 82.
- ¹²⁶ *Ladyzhnikov* julkaisi A. M. Gorkin teoksia Berliinissä.— 82.
- ¹²⁷ Lokakuussa 1913 „*Za Pravdu*” („Totuuden puolesta”) lehdessä julkaistiin bolshevististen duumaedustajien („kuusikon”) julkilausuma, missä vaadittiin IV Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen edustajaryhmän menshevististä osaa („seitsikköä”) tunnustamaan „kuusikon” ja „seitsikon” yhdenvertaisuus kaikkia kysymyksiä ratkaistaessa sosialidemokraattisessa duumaryhmässä. Samassa kuussa bolshevikiedustajat tiedottivat „*Za Pravdu*” lehden välityksellä likvidaattorimenshevikkien kieltäytyneen tunnustamasta „kuusikon” ja „seitsikon” yhdenvertaisuutta sosialidemokraattisessa duumaryhmässä sekä ilmoittivat katsovansa välttämättömäksi muodostaa IV Valtakunnanduumaan itsenäinen bolshevistinen työväenryhmä.— 85.
- ¹²⁸ Ks. tätä osaa, ss. 85—86.— 87.

- ¹²⁹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 19. osa, ss. 455—472.— 89.
- ¹³⁰ Tarkoitetaan päätöslauselmaa „Sosialidemokraattisesta duumaryhmästä”, joka hyväksyttiin 23. syyskuuta — 1. lokakuuta (6.—14. lokakuuta) 1913 pidetyssä VSDTP:n Keskuskomitean ja puolueyöntekijäin „Elokuun” („kesällisessä”) neuvottelukokouksessa. Päätöslauselma julkaistiin „Za Pravdu” („Totuuden puolesta”) lehdessä (ks. V. I. Lenin. Teokset, 19. osa, ss. 421—422).— 89.
- ¹³¹ Kysymys on Pietarin työläisten päätöslauselmista, jotka julkaistiin „Za Pravdu” („Totuuden puolesta”) lehdessä yleisotsikolla „Työläiset tukevat työläisedustajiaan”. Yhteenveto näistä päätöslauselmista on tehty Leninin kirjoituksessa „Työläisten lausuntoja Venäjän sosialidemokraattisen työväenryhmän muodostamisesta Valtakunnanduumaan” (ks. Teokset, 20. osa, ss. 530—537).— 89.
- ¹³² Bolshevististen duumaedustajien julkilausuma („Vastaus seitsemälle duumaedustajalle”) heidän konstituoinnistaan itsenäiseksi „Venäjän työväen sosialidemokraattiseksi edustajaryhmäksi” IV Valtakunnanduumassa julkaistiin lokakuun 29:nä 1913 „Za Pravdu” („Totuuden puolesta”) lehdessä numerossa.— 90.
- ¹³³ V. I. Leninin kirjoitusta „*Sosialidemokraattisen duumaryhmän sisäistä taistelua koskevaa aineistoa*”, joka julkaistiin ensi kerran „Za Pravdu” („Totuuden puolesta”) lehdessä numerossa lokakuun 29:nä 1913 (ks. Teokset, 19. osa, ss. 455—472), ei julkaistu toistamiseen lehdessä. Kirjoitus julkaistiin uudelleen v. 1914 kokoelmassa „Marxilaisuus ja likvidaattoruus” otsikolla „Venäjän sosialidemokraattisen työväen duumaryhmän perustamishistoriaan liittyvää aineistoa”.— 91.
- ¹³⁴ Kysymyksessä on vastalause, jonka A. M. Gorki julkaisi lehdistössään johdosta, että Moskovan Taideteatteri oli ottanut esittääkseen näyttämösovituksen F. M. Dostojevskin taantumuksellisesta romaanista „*Besy*” („Riivaajat”). Porvarillinen lehdistö puolusti Dostojevskin „Riivaajia”.— 93.
- ¹³⁵ „*Russkaja Myst*” („Venäläinen Ajatus”) — kirjallis-poliittinen julkaisu, ilmestyi Moskovassa vuosina 1880—1918. Vuoden 1905 vallankumouksen jälkeen siitä tuli kadettipuolueen oikeistosiiven äänenkannattaja. *Izgojev, A. S.*— porvarillinen sanomalehtimies, kadettipuolueen ideologeja.— 95.
- ¹³⁶ *Purishkevitch, V. M.*— suurtilallinen, monarkisti, mustasotnialaisten johtomies, saavutti laajaa „kuuluisuutta” juutalaisvastaisilla puheillaan Duumassa. *Struve, P. B.*— porvarillinen taloustieteilijä ja sanomalehtimies, kadettipuolueen johtajia. 90-luvulla oli „legaalisen marxilaisuuden” huomatuin edustaja, pyrki mukauttamaan marxilaisuutta ja työväenliikettä porvariston etuihin.— 98.
- ¹³⁷ *Inessa Armand* (1875—1920)— kansainvälisen kommunistisen naisliikkeen huomattu toimihenkilö. Vuonna 1904 liittyi bolshevikki-

- puolueeseen. Osallistui aktiivisesti vuosien 1905—1907 vallankumoukseen sekä v. 1917 Lokakuun suureen sosialistiseen vallankumoukseen.— 100.
- ¹³⁸ Tarkoitetaan Kautskyn puhetta Kansainvälisen sosialistisen toimiston istunnossa joulukuun 14:ntenä 1913; Lenin arvosteli kyseistä puhetta ankarasti kirjoituksissaan „Hyvä päätöslauselma ja huono puhe” sekä „Kautskyn anteeksiantamattomasta virheestä” (ks. Teokset, 19. osa, ss. 527—530, 546—548).— 100.
- ¹³⁹ „*Sputnik rabotshego na 1914 god*” („Työmiehen opas vuodeksi 1914”)— taskukalenteri, jonka kustantamo „Priboi” julkaisi joulukuussa 1913. Helmikuussa 1914 ilmestyi kalenterin toinen, korjailtu painos.
Lenin julkaisi „Työmiehen oppaassa” artikkelin „Lakot Venäjällä” (ks. Teokset, 19. osa, ss. 534—538).— 101.
- ¹⁴⁰ Lenin tarkoittaa „Rabotnitsa” („Työläisnainen”) nimisen aikakauslehden perustamisvalmisteluja.— 101.
- ¹⁴¹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 19. osa, ss. 478—482.— 102.
- ¹⁴² „*Dzvin*” („Kello”) — legaalinen nationalistinen, suuntaukseltaan menshevistinen aikakauslehti. Ilmestyi ukrainan kielellä Kieviissä vuosina 1913—1914.— 104.
- ¹⁴³ Lenin arvosteli jyrkästi porvarillisen nationalistin Jurkevitshin katsomuksia kansallisuuskysymyksestä artikkelissa „Kansakuntien itsemääräämisoikeudesta” (ks. Teokset, 20. osa, ss. 441—442).— 104.
- ¹⁴⁴ „*Shahtjorski Listok*” („Kaivosmiehen Lehtinen”) ilmestyi maaliskuun 16. (29.) 1914 liitteenä „Putj Pravdy” („Totuuden Tie”) lehden 38. numeroon. Lehtinen julkaistiin kaivostyöläisten aloitteesta ja heidän keräämillään varoilla. Toinen „Shahtjorski Listok” painettiin „Putj Pravdy” lehden 77. numerossa toukokuun 4:ntenä 1914.
„*Vetoomus Ukrainan työläisille*” julkaistiin ukrainan kielellä, Oksen Lolan allekirjoittamana „Trudovaja Pravdan” („Työn Totuuden”) 28. numerossa kesäkuun 29:ntenä 1914. Huomautuksen „Toimitukselta” „Vetoomukseen” oli kirjoittanut Lenin (ks. Teokset, 20. osa, s. 486).— 105.
- ¹⁴⁵ *Lola, O. N.*— ukrainalainen työmies, bolshevikki. Koska häntä vainottiin vallankumouksellisen toimintansa johdosta, hän siirtyi vuosien 1905—1907 vallankumouksen jälkeen maanpakoon Galitsiaan, sittemmin Pariisiin.— 105.
- ¹⁴⁶ „*Tärkeä asia*” — valmistautuminen puolueen sääntömääräiseen edustajakokoukseen, joka tuli kutsua koolle VSDTP:n Keskuskomitean ja puoluetuöntekijäin vuoden 1913 „Elokuun” („kesällisen”) neuvottelukokouksen päätöksen mukaisesti. Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., ч. I, 1954, стр. 310 („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean

- täysistuntojen päätöslauselmina ja päätöksinä", 7. painos, I osa, 1954, s. 310). Toisen maailmansodan alkamisen vuoksi edustajakokousta ei kutsuttu koolle.— 107.
- 147 „*Venäjän sosialidemokraattisen työväenpuolueen ohjelma ja säännöt*” niine muutoksineen, jotka v. 1912 Prahlan puoluekonferenssissa tehtiin, julkaistiin VSDTP:n Keskuskomitean toimesta Pariisissa v. 1914.— 108.
- 148 *Nakorjakov, N. N.* aloitti vallankumouksellisen toimintansa v. 1901, työskenteli VSDTP:n Kasaanin ja Samaran komiteoissa, oli edustajana VSDTP:n IV edustajakokouksessa. Vuonna 1911 muutti Amerikkaan, missä toimitti venäläisten emigranttien julkaisemaa, suuntaukseltaan menshevististä lehteä „*Novyi Mir*” („Uusi Maailma”). Palasi Venäjälle v. 1917. Vuonna 1925 liittyi VKP(b):n jäseneksi.— 109.
- 149 Ks. V. I. Lenin. Teokset, 20. osa, ss. 385—446.— 111.
- 150 Kysymyksessä on S. G. Shaumjanin kirjanen „Kansallisesta kulttuuriautonomiasta”, jonka hän kirjoitti armenian kielellä vuosina 1913—1914. Kirjanen oli vastaus armenialaisen porvarillisen nationalistin D. Ananunin (An-nin) artikkeliin „Kansallisuuskysymys ja demokratia”.
Kirjaseen sisältöä koskevaa tekijän ilmoitusta ei „*Prosveshtsheni-jessä*” ilmestynyt.— 111.
- 151 Kirjeessä alempana selostettu jäsenitys oli perustana Leninin kirjoittamalle „*Lakiehdotukselle kansakuntien tasa-arvoisuudesta ja vähemmistökansallisuuksien oikeuksien suojelusta*” (ks. Teokset, 20. osa, ss. 272—274).— 111.
- 152 Kysymyksessä on ukrainalaisen kirjailijan, porvarillisen nationalistin V. Vinnitshenkon romaani „*Zavety ottsov*” („*Isien käskyt*”).— 113.
- 153 Tässä tarkoitetaan VSDTP:n KK:n selostusta, jonka Lenin laati Brysselissä (16.—18. heinäkuuta (uutta lukua) 1914) pidettyä „yhdistävää” neuvottelukokousta varten. Leninin toimeksiannosta selostuksen esitti neuvottelukokouksessa Inessa Armand (ks. V. I. Lenin. Teokset, 20. osa, ss. 487—529).— 115.
- 154 Leninin mainitsema mielenosoitus pidettiin Pietarissa VSDTP:n Pietarin komitean kehotuksesta vastauksena Pietarin tehtailijan julistamaan työnsulkuun. Mielenosoitus oli järjestetty Lenan verilöylyn toiseksi vuosipäiväksi (4. (17.) huhtikuuta 1914). Mainittuna päivänä „*Pravdassa*” julkaistiin Leninin kirjoitus „*Työväenliikkeen muodoista (Työnsulku ja marxilainen taktiikka)*” (ks. Teokset, 20. osa, ss. 199—202). Mielenosoituksesta ja likvidaattorien suhtautumisesta siihen ks. V. I. Lenin. Teokset, 20. osa, ss. 500—505.— 115.
- 155 Ks. V. I. Lenin. Teokset, 20. osa, ss. 317—339.— 116.

- ¹⁵⁶ Kautskyn kirje Rosa Luxemburgia vastaan julkaistiin Saksan sosialidemokraattien pää-äänenkannattajassa „Vorwärts” lehdessä ja painettiin uudestaan „Proletarskaja Pravda” („Proletaarinen Totuus”) lehden 12. numerossa joulukuun 20:ntenä 1913 Leninin jälkihuomauksella varustettuna (ks. Teokset, 20. osa, ss. 49—50).— 116.
- ¹⁵⁷ Lenin tarkoittaa päätöslauselmaa „Varoista, jotka ovat entisen hallussapitäjän huostassa, ja rahatilyyksistä”, mikä hyväksyttiin Prahan puoluekonferenssissa v. 1912. Konferenssissa todettiin, että koska likvidaattorit ovat rikkoneet sopimusta ja koska hallussapitäjät ovat kieltäytyneet olemasta sovintotuomareita, bolshevikkien edustajilla on kaikki muodolliset oikeudet määrätä entisen hallussapitäjän C. Zetkinin huostassa olevista puolueen varoista.— 118.
- ¹⁵⁸ Kysymyksessä ovat G. V. Plehanovin kirjoitukset „Kuulasateessa” („Pikahavaintoja”), jotka julkaistiin „Pravdassa” huhti—kesäkuussa 1913.— 118.
- ¹⁵⁹ Kysymys on Brysselissä 26. tammikuuta — 8. helmikuuta (uutta lukua) 1914 pidetystä Lätinmaan sosialidemokraattien IV edustajakokouksesta.— 119.
- ¹⁶⁰ „Trudovaja Pravdan” („Työn Totuuden”) 32. numerossa heinäkuun 4 p:nä 1914 julkaistiin päätöslauselma „Nykyisestä ajankohdasta ja yhtenäisyydestä”, joka oli varustettu allekirjoituksella „Lätinmaan sosialidemokraattien johtokunta”.— 119.
- ¹⁶¹ Lenin tarkoittaa päätöslauselmaa „Kansallisten keskusten edustajien poisjäämisestä puolueen yleisestä konferenssista”, joka hyväksyttiin Prahan puoluekonferenssissa tammikuussa 1912. (Ks. V. I. Lenin. Teokset, 17. osa, ss. 444—445).— 119.
- ¹⁶² Kysymys on „Lätinmaan sosialidemokraattisen työväenpuolueen ja VSDTP:n yhtymisehtojen luonnoksesta”, mikä hyväksyttiin Tukholmassa v. 1906 pidetyssä VSDTP:n IV (Yhdistävässä) edustajakokouksessa.— 119.
- ¹⁶³ Kysymyksessä on likvidaattori-menshevikkien „Nasha Rabotshaja Gazeta” („Työväenlehtemme”), joka ilmestyi Pietarissa vuoden 1914 touko—heinäkuussa.— 120.
- ¹⁶⁴ KK:n „14 kohdasta” ks. V. I. Lenin. Teokset, 20. osa, ss. 508—519.— 121.
- ¹⁶⁵ Marxia koskevan artikkelinsa Lenin sai valmiiksi marraskuun lopulla 1914 (ks. Teokset, 21. osa, ss. 29—77).— 122.
- ¹⁶⁶ Karpinski, V. A. (synt. 1880)— Neuvostoliiton kommunistisen puolueen vanhimpia toimihenkilöitä, huomattu puolueen kirjailija ja propagandisti.— 124.

- ¹⁶⁷ Kysymys on VSDTP:n Pää-äänenkannattajan „Sotsial-Demokratin” ja bolshevistisen kirjallisuuden julkaisun järjestämisestä.— 124.
- ¹⁶⁸ Leninin esitelmä aiheesta „Euroopan sota ja sosialismi” oli lokakuun 15:ntenä 1914 (uutta lukua) Genevessä.— 124.
- ¹⁶⁹ Tässä tarkoitetaan VSDTP:n KK:n manifestia „Sota ja Venäjän sosialidemokratia”. Se julkaistiin 1. marraskuuta 1914 VSDTP:n Pää-äänenkannattajan „Sotsial-Demokratin” 33. numerossa (ks. Teokset, 21. osa, ss. 11—20).— 125.
- ¹⁷⁰ UJK — Ulkomaisen järjestön komitea muodostettiin joulukuussa 1911 ulkomaisten bolshevikkiryhmien neuvottelukokouksessa. UJK:n tehtäviä valaistaa neuvottelukokouksen hyväksymässä yleisessä päätöslauseelmassa. Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., ч. I, 1954, стр. 262—263 („NKP edustajakousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmina ja päätöksinä”, 7. painos, I osa, 1954, ss. 262—263).— 126.
- ¹⁷¹ Lenin piti lokakuun 14:ntenä 1914 (uutta lukua) Lausannessa esitelmän aiheesta „Proletariaatti ja sota”. Genevessä Lenin piti lokakuun 15:ntenä esitelmän aiheesta „Euroopan sota ja sosialismi”.— 127.
- ¹⁷² Kysymyksessä on bolshevikkien vastaus E. Vandervelden sähköeseen, jonka hän oli lähettänyt sosialidemokraattiselle duumaryhmälle ja jossa kehoitettiin tukemaan Venäjän hallitusta sodassa Saksaa vastaan. Vastaus julkaistiin 1. marraskuuta 1914 „Sotsial-Demokratin” 33. numerossa VSDTP:n KK:n allekirjoituksella varustettuna. Siinä Venäjän bolshevikit sanoivat demokratian ja sosialismin etujen nimessä katsovansa, että vallankumouksellisen proletaarisen puolueen viipymättömänä tehtävänä imperialistisen sodan aikana on laajentaa ja lujittaa proletariaatin luokkajärjestöjä sekä kehittää proletariaatin luokkataistelua imperialistista porvaristoa ja maittensa hallituksia vastaan.— 128.
- ¹⁷³ Leninin aloitteesta alettiin jälleen julkaista VSDTP:n Pää-äänenkannattajaa „Sotsial-Demokratia” lähes vuoden keskeytyksen jälkeen. „Sotsial-Demokratin” vuoromukainen 33. numero ilmestyi Genevessä 1. (14.) marraskuuta 1914.— 128.
- ¹⁷⁴ Imperialistisen maailmansodan vuosina VSDTP:n Pietarin komitea ja bolshevikkien duumaryhmä lähettivät Shljapnikovin Tukholmaan, missä hän toimi jonkin aikaa välittävänä renkaana Leninin ja VSDTP:n KK:n Venäjän byroon sekä Pietarin komitean välillä.— 130.
- ¹⁷⁵ Tarkoitetaan V. I. Leninin artikkelia „Sosialistisen internationalen tila ja tehtävät”, joka julkaistiin 1. marraskuuta 1914 „Sotsial-Demokrat” lehden 33. numerossa (ks. Teokset, 21. osa, ss. 21—27).— 133.

- ¹⁷⁶ Kysymys on IV Valtakunnanduuman koollektsumisesta III:lle istuntokaudelleen. Istuntokausi alkoi tammikuun 27:nä 1915 (vanhaa lukua).— 134.
- ¹⁷⁷ Tarkoitetaan imperialistista sotaa vastaan tähdätyjä työläisten mielenosoituksia ja lakkoja Nevskin tullin takana, Viipurinpuoleisessa kaupunginosassa ja Pietarin muissa työläiskortteleissa elokuun 1 (heinäkuun 19) pnä 1914 yleisen liikekannallepanon yhteydessä.— 136.
- ¹⁷⁸ *Kollontai, A. M.* (1872—1952)— ammattivallankumouksellinen, neuvostodiplomaatti. Vuonna 1906 liittyi menshevikkeihin. Bolshevikkipuolueen jäsen vuodesta 1915. Vuosina 1908—1917 maanpaossa.— 136.
- ¹⁷⁹ Koska yhteydet Venäjälle olivat tavattomasti vaikeutuneet, Lenin asetti kesällä 1915 kysymyksen siirtymisestä Sveitsistä Norjaan. Siirtymishanke ei kuitenkaan toteutunut.— 140.
- ¹⁸⁰ Lenin tarkoittaa hengeltään liberaalista vetoomusta „Kirjailijoilta, taidemaalareilta ja näyttelijöiltä”, joka painettiin oikeistokadettien lehdessä „Russkije Vedomosti” („Venäläiset Sanomat”).— 140.
- ¹⁸¹ Kysymyksessä on artikkeli „*Karl Marx (Lyhyt elämäkerrallinen katsaus ja marxilaisuuden esitys)*”, jonka Lenin kirjoitti Granat-veljesten yhtymän kustantamaa tietosanakirjaa varten. Artikkelijulkaisiin supistettuna tietosanakirjan 28. osassa V. Iljinin allekirjoituksella varustettuna. Artikkelin täydellinen teksti painettiin v. 1925 (ks. Teokset, 21. osa, ss. 29—77).— 142.
- ¹⁸² *Branting, Karl Hjalmar* (1860—1925)— Ruotsin sosialidemokraattisen puolueen johtaja, II Internationalen johtomiehiä.— 144.
- ¹⁸³ Viisi bolshevistista duumaedustajaa, IV Valtakunnanduuman VSDTP:n edustajaryhmän jäsentä, vangittiin provokaattorin ilmiannon perusteella marraskuun 5 (18) pnä 1914, sotakysymyksestä pidetyn bolshevikkien neuvottelukokouksen jälkeisenä päivänä. Tsaarihallitus syytti bolshevikkien duumaedustajia „valtiopetoksesta”. Heidät kaikki tuomittiin menettämään oikeutensa ja karkotettiin Itä-Siperiaan.— 144.
- ¹⁸⁴ Kamenev vangittiin yhdessä muiden bolshevikkien neuvottelukokoukseen osallistuneiden kanssa marraskuun 4 (17) pnä 1914. Kuulusteluissa ja oikeudessa Kamenev luopui imperialistista sotaa koskevasta bolshevikkien kannasta sekä sotakysymystä käsittelevistä Leninin teeseistä ja pyysi katsomustensa vahvistamiseksi kutsumaan todistajaksi menshevikki ja sosialishovinisti Jordanskin. Lenin leimasi Kamenevin asenteen petturimaiseksi artikkelissa „Mitä todisti VSDT:n duumaryhmän oikeusjuttu?” (ks. Teokset, 21. osa, ss. 159—165).— 144.
- ¹⁸⁵ Tämä kirje on vastaus Basokin (Melenevskin) kirjeeseen. Basok oli porvarillis-nationalistisen „Ukrainan Vapautusliiton” johtomiehiä.

- Ks. tästä asiasta V. I. Leninin artikkelia „Parjaajista” (Teokset, 25. osa, s. 286).— 147.
- ¹⁸⁶ Kysymys on työläisnaisille tarkoitettusta kirjasesta, jonka I. Armand aikoi kirjoittaa. Kirjanen ei valmistunut.— 148.
- ¹⁸⁷ *Key, Ellen* (1849—1926) — ruotsalainen porvarillinen kirjailijatar, joka kirjoitti naisliikkeestä ja lasten kasvatusta koskevista kysymyksistä.— 152.
- ¹⁸⁸ Tässä tarkoitetaan „Baugyn” ryhmää (Buharin, Rozmirovitsh, Krylenko), joka sai nimensä olinpaikastaan, Sveitsissä sijaitsevasta paikkakunnasta Baugy.
Vuoden 1915 alussa „Baugyn” ryhmä suunnitteli oman ryhmäkuntalehtensä julkaisemista vastapainoksi VSDTP:n Pää-äänenkannattajalle „Sotsial-Demokratille”.— 153.
- ¹⁸⁹ De la Triple Entente (kolmisopimuksen) sosialistien konferenssi pidettiin Lontoossa helmikuun 14:nä (uutta lukua) 1915. Konferenssista ks. V. I. Leninin artikkeleja „Lontoon konferenssista”, „Lontoon konferenssin johdosta” (Teokset, 21. osa, ss. 118—120, 166—168).— 154.
- ¹⁹⁰ *Axelrod, P. B.* (1850—1928) — menshevikkien johtajia. Taantumusvuosina eräs likvidaattoruuden johtomiehiä; vuonna 1912 osallistui puolueenvastaiseen Elokuun blokkiin. Ensimmäisen maailmansodan vuosina kuului keskustalaisiin. Vuoden 1917 Helmikuun vallankumouksen jälkeen kannatti porvarillista väliaikaista hallitusta.— 155.
- ¹⁹¹ Ks. V. I. Lenin, „'Nashe Slovon' toimitukselle” (Teokset, 21. osa, ss. 111—114).— 155.
- ¹⁹² *Dan (Gurovitsh), F. I.* (1871—1947) — menshevikkien johtomiehiä. Taantumuksen ja uuden vallankumouksellisen nousun vuosina johti ulkomailla likvidaattoriryhmää ja toimitti likvidaattorien lehteä „Golos Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Ääni”). Vuoden 1917 Helmikuun vallankumouksen jälkeen kannatti porvarillista väliaikaista hallitusta. Vuonna 1922 karkotettiin Neuvostoliitosta Neuvostovaltion leppymättömänä vihollisena.— 155.
- ¹⁹³ *Organisaatiokomitea* — menshevikkien johtokeskus; muodostettiin vuonna 1912 likvidaattori-menshevikkien, trotskilaiden ja muiden puolueenvastaisten ryhmien ja virtausten elokuun konferenssissa.— 155.
- ¹⁹⁴ „*Nashe Slovo*” („Sanamme”) — menshevistis-trotskilainen sanomalehti, ilmestyi Pariisissa vuosina 1915—1916. „*Kommunist*” („Kommunisti”) — aikakauslehti, jota VSDTP:n Pää-äänenkannattajan „Sotsial-Demokrat” lehden toimitus julkaisi Genevessä (1915).— 157.

- ¹⁹⁵ Kysymys on V. I. Leninin keskusteluista Ruotsin vasemmistososiaalidemokraattien johtajan Höglundin kanssa Kööpenhaminan kansainvälisessä sosialistikongressissa vuonna 1910.— 157.
- ¹⁹⁶ Tarkoitetaan VSDTP:n KK:n manifestia „*Sota ja Venäjän sosialidemokratia*”. Manifestia koskevien Davidin katsomusten arvostelua ks. Leninin artikkelista „Saksalaisen opportunistin perusteos sodasta” (Teokset, 21. osa, ss. 262—266).— 158.
- ¹⁹⁷ Elokuun 4 p:nä 1914 Saksan valtiopäivien sosialidemokraattinen edustajaryhmä äänesti sotamäärärahojen puolesta.— 159.
- ¹⁹⁸ *Vorkonferenz* (valmistava konferenssi) — neuvottelukokous ensimmäisen Kansainvälisen sosialistikonferenssin (Zimmerwaldin) valmistelemiseksi pidettiin Bernissä 11. heinäkuuta 1915.— 161.
- ¹⁹⁹ *Tshheidzen edustajaryhmä* — IV Valtakunnanduuman menshevistinen edustajaryhmä.— 161.
- ²⁰⁰ *Naisten kansainvälinen sosialistikonferenssi* sotaan suhtautumista koskevasta kysymyksestä pidettiin maaliskuun 26.—28. (uutta lukua) 1915 Bernissä. Konferenssista ks. Leninin artikkelia „Taistelusta sosialishovinismia vastaan” (Teokset, 21. osa, ss. 190—194).— 162.
- ²⁰¹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 21. osa, ss. 11—20.— 162.
- ²⁰² Ks. V. I. Lenin. Teokset, 21. osa, ss. 145—151.— 162.
- ²⁰³ Tarkoitetaan kansallisuuskysymystä koskevaa päätöslauselmaa, joka hyväksyttiin VSDTP:n Keskuskomitean ja puolueytöntekijäin „Elokuun” („kesäkuussa”) neuvottelukokouksessa Poroninissa 23. syyskuuta — 1. lokakuuta (6.—14. lokakuuta) 1913 (ks. Teokset, 19. osa, ss. 423—425).— 165.
- ²⁰⁴ Kysymys on VSDTP:n II edustajakokouksen hyväksymän VSDTP:n ohjelman kahdennestatoista kohdasta. Ohjelmassa sanottiin, että VSDTP asettaa lähimmäksi tehtäväkseen tsaarin itsevaltiuden kukittamisen ja sen korvaamisen demokraattisella tasavallalla, jonka perustuslaki, kuten ohjelman 12. kohdassa sanottiin, turvaisi „vakinaisen sotaväen lakkauttamisen ja koko kansan aseistamisen”.— 166.
- ²⁰⁵ Tarkoitetaan vasemmistolaisten internationalistien julistusehdotusta, jonka V. I. Lenin kirjoitti ensimmäistä Kansainvälistä sosialistikonferenssia valmisteltaessa ja joka lähetettiin A. M. Kollontaille (ks. V. I. Lenin. Teokset, 21. osa, ss. 340—343). Ruotsalaiset ja norjalaiset vasemmistososialidemokraatit kannattivat yhtymistä ehdotukseen.— 167.
- ²⁰⁶ Kysymys on Shljapnikovin matkasta Venäjälle.— 170.
- ²⁰⁷ Tarkoitetaan kirjasta „Sosialismi ja sota (VSDTP:n suhtautuminen sotaan)” (ks. V. I. Lenin. Teokset, 21. osa, ss. 289—333).— 170.

- ²⁰⁸ Tarkoitetaan vasemmistolaisten internationalistien päätöslauselma-luonnosta, jonka Radek kirjoitti ensimmäistä Kansainvälistä sosia-
listikonferenssia valmisteltaessa. Ks. konferenssia koskevia
V. I. Leninin artikkeleita „Ensi askel” ja „Vallankumoukselliset
marxilaiset kansainvälisessä sosialistikonferenssissa syyskuun
5—8 p:nä 1915” (Teokset, 21. osa, ss. 379—385, 386—390).— 172.
- ²⁰⁹ Tarkoitetaan Leninin artikkelia „*Muutamia teesejä*”, mikä julkaistiin
„Sotsial-Demokrat” lehden 47. numerossa 13. lokakuuta 1915
(ks. Teokset, 21. osa, ss. 398—401).— 175.
- ²¹⁰ Tarkoitetaan saksan kielellä julkaistua kirjasta „Socialismi ja
sota”.— 177.
- ²¹¹ Kirjanen julkaistiin marraskuussa 1915 saksan kielellä nimellä
„Internationale Flugblätter” n:o 1 (Die Zimmerwalder Linke über
die Aufgaben der Arbeiterklasse) („Kansainvälinen Lentolehtinen”
n:o 1 (Zimmerwaldin vasemmisto työväenluokan tehtävistä)).— 178.
- ²¹² „*Letopis*” („Aikakirja”) aikakauslehden yhteyteen oli järjestetty
kustantamo „Parus”, johon Lenin lähetti teoksensa „Uusia tietoja
kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä. I vihko. Kapitalismi
ja maanviljelys Amerikan Yhdysvalloissa” (ks. Teokset, 22. osa,
ss. 1—92).— 180.
- ²¹³ Kysymyksessä on kirja „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vai-
heena” (ks. Teokset, 22. osa, ss. 179—294).— 180.
- ²¹⁴ Kysymyksessä on „*Gazeta Robotniczan*” („Työväenlehden”) toimi-
tuskoalition neuvottelukokouksen päätöslauselma. (Tarkemmin pää-
töslauselmasta ks. Teokset, 22. osa, ss. 150—153).— 181.
- ²¹⁵ „*Sbornik Sotsial-Demokrata*” („Sosialidemokraatin Kokoelma”)
lehteä julkaisi VSDTP:n Pää-äänenkannattajan „Sotsial-Demokratin”
toimitus Leninin välittömällä johdolla. Sitä ilmestyi kaksi numeroa:
1. numero lokakuussa ja 2. numero joulukuussa 1916.— 182.
- ²¹⁶ Tarkoitetaan VSDTP:n ulkomaisten jaostojen konferenssia, joka
pidettiin 27. helmikuuta—4. maaliskuuta (uutta lukua) 1915 Bernissä
(Sveitsi).
Konferenssissa pitämässään alustuksessa „Sota ja puolueen teh-
tävät” Lenin valaisi bolshevistisen puolueen strategian ja taktiikan
peruskysymyksiä imperialistisen sodan kaudella.
Buharin esitti konferenssissa teesit, joissa tyrkytti epämarxilaisia,
puolueenvastaisia katsomuksia. Lenin luonnehti kyseiset katsomuk-
set „imperialistisen ekonomismin” suuntaukseksi.
Konferenssi hyväksyi V. I. Leninin kirjoittamat päätöslauselmat
sodan luonteesta, „isänmaan puolustamisen” tunnuksesta, vallanku-
mouksellisen sosialidemokratian tunnuksista, suhtautumisesta muihin
puolueisiin ja ryhmiin y.m. (ks. Teokset, 21. osa, ss. 145—151).— 183.

- 217 Ks. V. I. Lenin. Teokset, 19. osa, ss. 423—425.— 184.
- 218 Tarkoitetaan julkaistavaksi suunniteltua kokoelmaa juutalaisten asemasta sodan aikana. Kokoelma ei ilmestynyt.— 184.
- 219 Ks. V. I. Lenin. Teokset, 22. osa, ss. 150—153.— 189.
- 220 „Japanilaisiksi” sanottiin Pjatakovia ja Boshia, jotka olivat poistuneet maanpakolaisina Venäjältä Sveitsiin Japanin kautta.— 192.
- 221 *Pokrovski, M. N.* (1868—1932) — VSDTP:n jäsen vuodesta 1905, bolshevikki, huomattu historikko. Vuosina 1908—1917 eli maanpaossa. Vuonna 1917 palasi Venäjälle. Vuodesta 1918 VSFNT:n valistusasiain varakansankomissaari. Vuodesta 1929 akateemikko. Valittiin monta kertaa Yleisvenäläisen TpKK:n sekä SNTL:n TpKK:n jäseneksi.— 194.
- 222 Tarkoitetaan Leninin kirjan „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” käsikirjoitusta (ks. Teokset, 22. osa, ss. 179—294).— 194.
- 223 Tarkoitetaan Buharinin artikkelia valtiosta, minkä hän kirjoitti „Sbornik Sotsial-Demokrata” lehteä varten. Artikkelia ei painettu.— 196.
- 224 *Jamesin syrjäyttäminen* tarkoittaa A. I. Jelizarovin vangitsemista Pietarissa.— 200.
- 225 Kysymyksessä ovat VSDTP:n ulkomaisten jaostojen konferenssin päätöslauselmat sekä kirjanen „Sosialismi ja sota” (ks. V. I. Lenin. Teokset, 21. osa, ss. 145—151, 289—333).— 200.
- 226 Tarkoitetaan hajaannusta, joka tapahtui Manchesterissa pidetyssä Britannian sosialistisen puolueen konferenssissa vuoden 1916 huhtikuussa. Britannian sosialistisen puolueen opportunistinen oikeistosiipi, Hyndman kannattajineen, joutui vähemmistöön ja erosi puolueesta. Siitä lähtien Britannian sosialistisen puolueen johtoon tulivat internationalistiset ainekset, jotka kävivät taistelua imperialistista sotaa vastaan. Britannian sosialistinen puolue oli aloitteen tekijänä luotaessa Iso-Britannian kommunistista puoluetta, joka perustettiin vuonna 1920.— 200.
- 227 Tarkoitetaan V. I. Leninin artikkelia „Marxilaisuuden irvikuvasta ja imperialistisesta ekonomismista” (ks. Teokset, 23. osa, ss. 18—69).— 201.
- 228 Kysymyksessä on A. M. Kollontai. Illegaalisisista syistä Lenin sanoo Norjaa Espanjaksi.— 201.
- 229 *Potresov, A. N.* (1869—1934) — menshevismien johtomiehiä. Taantumuksen ja uuden vallankumouksellisen nousun vuosina oli likvidaatteerisuuden ideologi. Ensimmäisen maailmansodan aikana sosialishovinisti.— 201.

- ²³⁰ *Skobelev, M. I.* (1885—1937) — menshevikki; ensimmäisen maailmansodan aikana sosialishovinisti. Vuonna 1917 porvarillisen Väliaikaisen hallituksen työministeri.— 202.
- ²³¹ „Yhdistäjät” — „väliryhmäläiset” — vuonna 1913 Pietarissa muodostuneen yhdistyneiden sosialidemokraattien väliryhmäjärjestön jäseniä. Järjestyön kuului trotskilaisia, menshevikkejä ja osa entisistä puolueesta erkaantuneista bolshevikeista. Ensimmäisen maailmansodan aikana „väliryhmäläiset” olivat keskustalaisella kannalla ja taistelivat bolshevikkeja vastaan. Elo— marraskuussa 1916 „väliryhmäläiset” julkaisivat Pietarissa legaalista aikakauslehteä „Rabotshije Vedomosti” („Työväen Tiedonantoja”). Vuonna 1917 „väliryhmäläiset” ilmoittivat hyväksyvänsä bolshevikkipuolueen linjan ja VSDTP:n VI edustajakokouksessa heidät otettiin puolueeseen.— 202.
- ²³² Kysymyksessä on kustantamo „*Volna*” („Aalto”), joka perustettiin 1916 Pietarissa. Kustantamon järjestäjät kääntyivät V. I. Leninin puoleen pyytäen häntä osallistumaan sen julkaisuihin ja lähettämään kirjoituksia. Saatuaan tietää, että kustantamon järjestäjänä oli provokaattoriksi epäilty Tshernomazov, Lenin kieltäytyi osallistumasta „*Volnan*” julkaisuihin.— 204.
- ²³³ Tarkoitetaan V. I. Leninin kirjoja „Uusia tietoja kapitalismin kehityslaeista maanviljelyksessä” ja „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” (ks. Teokset, 22. osa, ss. 1—92 ja 179—294).— 204.
- ²³⁴ *Kiknadze, N. D.*— vanha puolueen jäsen, osallistui aktiivisesti v. 1905 vallankumoukseen Kaukasiassa. Vuonna 1906 matkusti maanpakoon ulkomaille, asui Genevessä. Gruusiankielisen „*Kommunist*” lehden toimittaja.— 205.
- ²³⁵ Tarkoitetaan artikkelia „Marxilaisuuden irvikuvasta ja 'imperialistisesta ekonomismista’”, jonka Lenin aikoi julkaista „*Sbornik Sosial-Demokratian*” („Sosialidemokraatin Kokoelman”) 3. numerossa. Kokoelman kyseinen numero ei ilmestynyt. Artikkelijulkaistiin ensi kerran v. 1924 (ks. Teokset, 23. osa, ss. 18—69).— 205.
- ²³⁶ Tarkoitetaan Itävallan pääministerin Stürgkhin murhaa, jonka suoritti Itävallan sosialidemokraattien johtomiehiin kuulunut Friedrich Adler.— 207.
- ²³⁷ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 21. osa, ss. 145—151.— 210.
- ²³⁸ Tarkoitetaan Leninin artikkelia „Kansakuntien itsemääräämisoikeudesta” (ks. Teokset, 20. osa, ss. 417—422).— 211.
- ²³⁹ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 23. osa, ss. 39—46.— 211.
- ²⁴⁰ Tarkoitetaan marraskuun 5:ntenä (uutta lukua) 1916 julkaistua Saksan ja Itävalta-Unkarin hallitusten julistusta monarkistis-perustuslaillisen Puolan valtion muodostamisesta Saksan ja Itävalta-Unkarin protektoraatin alaisena.— 212.

- ²⁴¹ Lenin tarkoittaa kansallisuuskysymystä koskevia katsomuksia, joita R. Luxemburg kehitti Puolan sosialidemokraattien aikakauslehdessä „Przegląd Socjaldemokratyczny” („Sosialidemokraattinen Katsaus”), mitä julkaistiin Krakowissa. Ks. tästä asiasta Leninin artikkeleita „Kansakuntien itsemääräämisoikeudesta” (Teokset, 20. osa, ss. 385—446).— 212.
- ²⁴² Kysymyksessä on Engelsin artikkeli „Mitä työväenluokalla on tekemistä Puolan kanssa?”.— 212.
- ²⁴³ Tarkoitetaan I. Armandin suorittamaa „Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen zimmerwaldilaisen vasemmiston tehtävät” nimisten teesien ranskannosta (ks. Teokset, 23. osa, ss. 132—143).— 213.
- ²⁴⁴ Tässä on kysymys V. I. Leninin teeseistä „Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen zimmerwaldilaisen vasemmiston tehtävät”.— 215.
- ²⁴⁵ Kysymyksessä on artikkeli „Marxilaisuus ja revisionismi”, joka julkaistiin v. 1908 kokoelmassa „Karl Marx (1818—1883)” (ks. V. I. Lenin. Teokset, 15. osa, ss. 17—27).— 217.
- ²⁴⁶ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 22. osa, ss. 142—143.— 217.
- ²⁴⁷ Ks. F. Engels. „Sosialismi Saksassa”.— 218.
- ²⁴⁸ Tarkoitetaan V. I. Leninin kirjoitusta „Marxilaisuuden irvikuvasta ja imperialistisesta ekonomismista” (ks. Teokset, 23. osa, ss. 18—69).— 218.
- ²⁴⁹ Kysymys on Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen edustajakokouksesta.— 219.
- ²⁵⁰ Tarkoitetaan „Sbornik Sotsial-Demokrataa” („Sosialidemokraatin Kokoelmaa”).— 221.
- ²⁵¹ Marraskuun 30:ntenä (uutta lukua) 1916 pidettiin Zimmerwaldin vasemmistoa kannattaneiden sveitsiläisten sosialidemokraattien kokous. Siinä käsiteltiin kysymys sosialistien suhtautumista militarismiin ja sotaan koskevan päätöslauselmaehdotuksen valmistelimesta tulevaa Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen ylimääräistä edustajakokousta varten.— 223.
- ²⁵² *Aaraan päätös* — Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen edustajakokouksen (pidettiin Aaraussa marraskuun 20.—21. (uutta lukua) 1915) päätös sotaa vastaan käytävän vallankumouksellisen joukkoististelun hyväksymisestä.— 224.
- ²⁵³ Tarkoitetaan elokuun 15. (28.) 1916 päivätyä Gutshkovin kirjettä korkeimman ylipäällikön pääesikunnan päällikölle kenraali Aleksejevillä. Kirje ilmaisi Venäjän porvariston pelkoa kehkeytyvän vallankumouksen edessä ja tyytymättömyyttä tsaristiseen hallitukseen, joka ei kyennyt ehkäisemään vallankumouksen puhkeamista. Gutshkovin

- kirje julkaistiin „Sotsial-Demokrat” lehden 57. numerossa joulukuun 30:ntenä 1916.— 226.
- ²⁵⁴ *Luov, G. J.* (1861—1925) — ruhtinas, suurtilallinen, kadetti, ensimmäisen maailmansodan aikana Yleisvenäläisen zemstvoliiton puheenjohtaja ja sitten eräs yhdistyneen zemstvo- ja kaupunkiliiton (imperialistisen porvariston ja suurtilallisten järjestön) puheenjohtaja.
Tshelnokov, M. V. — suuri tehtailija ja talonomistaja, kadettipuolueen perustaja. Oli II, III ja IV Valtakunnanduuman edustajana. Vuosina 1914—1917 Moskovan kaupunginjohtaja, kaupunkiliiton päävaltuutettu, eräs Yleisvenäläisen zemstvoliiton puheenjohtaja.— 226.
- ²⁵⁵ Tarkoitetaan V. I. Leninin kirjoitusta „Nuorisointernationale” (ks. Teokset, 23. osa, ss. 159—162).— 226.
- ²⁵⁶ Kysymyksessä on Leninin teos „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907” (ks. Teokset, 13. osa, ss. 205—413).— 229.
- ²⁵⁷ Tarkoitetaan N. K. Krupskajan kirjasta „Kansanvalistus ja demokratia”. Kirjaseen julkaisi v. 1917 kustannusliike „Zhizn i Znaniye”.— 229.
- ²⁵⁸ Kysymyksessä on kirjan „Imperialismi kapitalismin korkeimpana vaiheena” käsikirjoitus, joka oli siihen aikaan kustannusliikkeessä „Parus”.— 229.
- ²⁵⁹ Tarkoitetaan F. Engelsin „Johdantoa” K. Marxin teokseen „Luokka-taistelut Ranskassa vuosina 1848—1850”.— 233.
- ²⁶⁰ Tässä on ilmeisesti kysymys F. Engelsin mielipiteestä, jonka hän esitti kirjeessään F. A. Sorgelle 8. huhtikuuta 1891.— 233.
- ²⁶¹ Kysymyksessä on V. I. Leninin artikkeli „Itsemääräämistä käydyn väittelyn yhteenvetoja” (ks. Teokset, 22. osa, ss. 311—352).— 234.
- ²⁶² Ks. V. I. Lenin. Teokset, 23. osa, ss. 222—231.— 236.
- ²⁶³ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 23. osa, ss. 18—69.— 239.
- ²⁶⁴ Tarkoitetaan referendumia Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen ylimääräisen edustajakokouksen koollekutsumista koskevasta kysymyksestä; edustajakokouksessa piti käsitellä kysymys militarismiin ja sotaan suhtautumisesta. Sveitsin vasemmistososialidemokraatit julistivat referendumin sen yhteydessä, että Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen hallinto teki päätöksen edustajakokouksen koollekutsumisen lykkäämisestä epämääräiseksi ajaksi.— 241.
- ²⁶⁵ Ks. F. Engels. „Asuntokysymyksestä” (K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, Petroskoi, 1958, ss. 493—562).— 245.
- ²⁶⁶ Kysymyksessä on joulukuussa 1916 Pariisissa pidetyn Ranskan sosialistisen puolueen kongressin käsiteltäväksi esitetty päätöslaus-

- selma. Kongressista ks. V. I. Leninin artikkelia „Porvarillinen pasifismi ja sosialistinen pasifismi” (Teokset, 23. osa, ss. 173—194).— 246.
- ²⁶⁷ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 23. osa, ss. 195—205.— 246.
- ²⁶⁸ Marxilaisuuden suhtautumista valtioon käsittelevän artikkelin Lenin aikoi julkaista „Sbornik Sotsial-Demokratian” („Sosialidemokraatin Kokoelman”) 3. numerossa. Artikkelin jäi kirjoittamatta. Leninin keräämät aineistot olivat perustana teokselle „Valtio ja vallankumous” ja ne julkaistiin v. 1932 erillisenä kirjasena otsikolla „Marxilaisuus valtiosta”.— 250.
- ²⁶⁹ Tarkoitetaan Leninin kirjoitusta „Nuorisointernationale” (ks. Teokset, 23. osa, ss. 159—162).— 251.
- ²⁷⁰ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 23. osa, ss. 18—69.— 251.
- ²⁷¹ „Nuoriksi” Lenin nimitti Ruotsin sosialidemokratian vasemmistolaisia, jotka taistelussaan oikeistolaisia opportunisteja vastaan nojasivat Sosialidemokraattiseen Nuorisoliittoon. Ensimmäisen maailmansodan vuosina „nuoret” kuuluivat Zimmerwaldin vasemmistoon.— 251.
- ²⁷² *KK:n Moskovan byrooksi* sanottiin tuohon aikaan bolshevikkien Moskovan alueen puoluejärjestön johtoelintä. *KK:n Moskovan byroohon* kuuluivat R. S. Zemljatshka, M. S. Olminski, I. I. Skvortsov-Stepanov y.m.— 253.
- ²⁷³ Zürichin sosialidemokraattisen järjestön Tössin edustajakokous pidettiin helmikuun 11.—12. (uutta lukua) 1917. Kokouksessa käsiteltiin sosialidemokratian suhtautumista militarismiin ja sotaan. Edustajakokouksessa esitettiin kaksi päätöslauselmaehdotusta: 1) sosialishovinismin hengessä laadittu oikeistolaisten päätöslauselmaehdotus ja 2) keskustalaisten päätöslauselmaehdotus, jonka Sveitsin sosialidemokraattisen puolueen johtavien toimihenkilöiden enemmistö hyväksyi. Äänen enemmistöllä (93 puolesta, 65 vastaan) edustajakokous hyväksyi enemmistön päätöslauselmaehdotuksen. Ettei sosialishovinistien päätöslauselmaehdotus olisi tullut hyväksytyksi, vasemmistolaiset äänestivät enemmistön ehdotusta, mutta ehdottivat tehtäväksi siihen V. I. Leninin kirjoittamat muutokset (ks. Teokset, 23. osa, s. 291). Vasemmistolaisten ehdotus sai 32 ääntä. Edustajakokouksen aineisto julkaistiin „Volksrecht” („Kansan Oikeus”) lehdessä.— 254.
- ²⁷⁴ *Kerenski, A. F.* (s. 1881) — eserrä, vuoden 1917 Helmikuun porvarillis-demokraattisen vallankumouksen jälkeen porvarillisen Väliaikaisen hallituksen ministeri ja sittemmin pääministeri.— 260.
- ²⁷⁵ *Shingarjov, A. I.* (1869—1918) — kadetti, II, III ja IV Valtakunnanduuman jäsen. Kuului v. 1917 Helmikuun vallankumouksen jälkeen maatalousministerinä ensimmäiseen ja rahaministerinä toiseen porvarilliseen Väliaikaiseen hallitukseen.— 260.

- ²⁷⁶ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 23. osa, ss. 268—277.— 260.
- ²⁷⁷ *Konovalev, A. I.*— tekstiilialan suurtehtailija, oli Kerenskin hallituksessa kauppa- ja teollisuusministerinä.— 260.
- ²⁷⁸ *Tshhenkeli, A. I.*— menshevikki, III ja IV Valtakunnanduuman jäsen. Ensimmäisen maailmansodan vuosina omaksui sosialishovininistisen asenteen.— 260.
- ²⁷⁹ *Gvozdev, K. A.*— likvidaattori-menshevikki, sodan aikana puolustus-kantalainen. Toinen työministeri eräässä Väliaikaisessa kokoomus-hallituksessa.— 263.
- ²⁸⁰ Kysymys on Leninin paluusta maanpaosta Venäjälle.— 265.
- ²⁸¹ Tarkoitetaan „Kirjeitä kaukaa. 1. kirje. Ensimmäisen vallankumouksen ensimmäinen vaihe” ja „Kirjeitä kaukaa. 2. kirje. Uusi hallitus ja proletariaatti” (ks. Teokset, 23. osa, ss. 303—316, 317—327).— 266.
- ²⁸² „*Natshalolaiset*” — syyskuusta 1916 maaliskuuhun 1917 Pariisissa ilmestyneen menshevistis-trotskilaisen sanomalehden „*Natshalo*” („*Alku*”) ympärille muodostuneen ryhmän kannattajat.— 266.
- ²⁸³ Tämä kirje on vastaus A. V. Lunatsharskin kirjeeseen. Maaliskuussa 1917 Lunatsharski aikoi tulla Zürichiin ja ehdotti Leninille bolshevikien ja „vperjodilaisten” neuvottelun järjestämistä. Lenin kieltäytyi osallistumasta kyseiseen neuvotteluun.— 267.
- ²⁸⁴ *Gvozdevilaiset* — menshevikki ja sosialishovinisti Gvozdevin kannattajat. Gvozdev oli Venäjän porvariston 1915 perustaman ylimmän sotateollisuuskomitean yhteyteen muodostetun ns. „työväenryhmän” johdossa.— 267.
- ²⁸⁵ Tiistaina 27. III. (uutta lukua) 1917 Lenin piti Zürichin Kansantalolla Sveitsin työläisten kokouksessa referaatin „VSDTP:n tehtävistä Venäjän vallankumouksessa” (ks. Teokset, 23. osa, ss. 363—369).— 268.
- ²⁸⁶ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 23. osa, ss. 328—340.— 268.
- ²⁸⁷ Ks. tätä osaa, s. 267.— 268.
- ²⁸⁸ *Tshheidzen vetoamus* — Pietarin menshevistis-eserräläisen Työläisten ja sotilaiden edustajain neuvoston vetoamus, jossa kehoitettiin tukemaan Väliaikaista hallitusta.— 269.
- ²⁸⁹ Kysymyksessä on Leninin teos „Sosialidemokratian agrariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907” (ks. Teokset, 13. osa, ss. 205—411).— 270.
- ²⁹⁰ *Hanecki, J. S.* (1879—1937), Puolan ja Venäjän vallankumouksellisen liikkeen toimihenkilö. V. 1917 VSDTP(b):n KK:n Ulkomaisen byroon

- jäsen. Oleskeli v. 1917 Helmikuun vallankumouksen jälkeen Tukholmassa.— 273.
- ²⁹¹ „Kello” („Die Glocke”)—kerran kahdessa viikossa ilmestynyt aikakauslehti; sitä julkaisi Münchenissä ja sittemmin Berliinissä vuosina 1915—1925 Saksan sosialidemokraattisen puolueen jäsen, sosialishoviniisti ja Saksan imperialismiin asiamies Parvus (Helfhand).— 273.
- ²⁹² Ks. V. I. Lenin. Teokset, 23. osa, ss. 303—347.— 274.
- ²⁹³ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 21. osa, ss. 289—333.— 275.
- ²⁹⁴ Kysymys on V. I. Leninin kirjoituksesta „Muutamia teesejä” (ks. Teokset, 21. osa, ss. 398—401).— 275.
- ²⁹⁵ Kysymys on V. I. Leninin artikkelista „Tasavaltalaisten shovinistien juonittelua” (ks. Teokset, 23. osa, ss. 370—373).— 277.
- ²⁹⁶ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 23. osa, ss. 376—383.— 279.
- ²⁹⁷ Kysymys on VSDTP(b):n Seitsemännestä (Huhtikuun) yleisvenäläisestä konferenssista, joka pidettiin Pietarissa 24—29 p:nä huhtikuuta (7—12 p:nä toukokuuta) 1917. Konferenssista ks. V. I. Lenin. Teokset, 24. osa, ss. 211—304.— 282.
- ²⁹⁸ „Novaja Zhizn” („Uusi Elämä”), Pietari 1917—1918, suuntaukseltaan menshevistinen päivälehti, sosialidemokraattien, niin sanottujen „internationalistien” ryhmän äänenkannattaja; mainittu ryhmä yhdisti Martovia kannattaneita menshevikkejä sekä ajattelutavaltaan puolimenshevistisiä yksityisiä intellektuelleja.— 283.
- ²⁹⁹ „Bez lishnih slov” („Ilman turhia sanoja”), kerran viikossa ilmestynyt häväistyslehden luontoinen painotuote, jota mustasotnialainen Aleksinski julkaisi Pietarissa heinäkuussa 1917.— 284.
- ³⁰⁰ Kysymyksessä on „Russische Korrespondenz 'Pravda' ” („Venäläinen tiedotuslehti 'Pravda' ”), jota VSDTP(b):n Keskuskomitean Ulkomainen byroo julkaisi v. 1917 Tukholmassa. Lehteä julkaistiin saksan kielellä, oli olemassa myös ranskankielinen laitos.— 284.
- ³⁰¹ Käydessään keväällä 1917 Venäjällä Kansainvälisen sosialistisen toimikunnan (I.S.K.) puheenjohtaja R. Grimm vaihtoi Sveitsin ministerin Hoffmannin kanssa salaisia sanomia Saksan esittämistä Saksan ja Venäjän välisen erillisrauhan ehdoista. Grimmin asian selvittäminen annettiin I.S.K:n muodostaman erikoisvaliokunnan tehtäväksi. Se totesi Grimmin toiminnan olleen ristiriidassa Zimmerwaldin liikkeen kanssa. R. Grimm vapautettiin I.S.K:n puheenjohtajan tehtävistä. Valiokunnan päätös R. Grimmin asiasta vahvistettiin Zimmerwaldin III konferenssissa, joka pidettiin syyskuussa (uutta lukua) 1917 Tukholmassa.— 285.

- ³⁰² Tässä on puhe kansainvälisestä sosialistikonferenssista, joka aiottiin pitää kesällä 1917 Tukholmassa. Kysymyksen konferenssin koollekutsumisesta nostivat esille keskustalaiset ja puolueettomien maiden sosialistit.— 285.
- ³⁰³ Tarkoitetaan VSDTP(b):n Seitsemännen (Huhtikuun) konferenssin ja VI edustajakokouksen päätöslausemia. Ks. „КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и пленумов ЦК”, 7 изд., ч. I, 1954, стр. 335—353 и 372—389 („NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslausemina ja päätöksinä”, 7. painos, I osa, 1954, ss. 335—353 ja 372—389).— 286.
- ³⁰⁴ Tämä kirje on kirjoitettu vallankumouksellisen työväenliikkeen nousun johdosta, joka alkoi Suomessa Venäjän sosialistisen Lokakuun vallankumouksen vaikutuksesta.— 290.
- ³⁰⁵ Sähke oli lähetetty vastaukseksi Moskovon Työläisten ja sotilaiden edustajain neuvoston puhemiehistön pyyntöön saada vahvistus Kuvernementtineuvoston asetukselle vanhan kuvernementtikomissiarin erottamisesta ja uuden nimittämisestä.— 291.
- ³⁰⁶ Sähke on vastaus Ostrogzhskin Neuvoston puheenjohtajan kyselyyn, miten on meneteltävä tilanherrojen kartanoiden likvidoinnin yhteydessä takavarikoitujen arvoesineiden suhteen.— 292.
- ³⁰⁷ Tämä V. I. Leninin sähke on vastaus Drissan kaupungin Neuvoston tiedusteluun, miten olisi meneteltävä saksalaisten joukkojen läheisyydessä kaupunkia.— 295.
- ³⁰⁸ *Kurski, D. I.* (1874—1932) — vallankumousliikkeen osanottaja 90-luvulta lähtien, bolshevikki vuodesta 1904.— 297.
- ³⁰⁹ Asetus „Lahjonnasta” hyväksyttiin Kansankomissaarien Neuvostossa toukokuun 8 p:nä 1918.— 297.
- ³¹⁰ *Bontsh-Brujevitsh, V. D.* (1873—1955) — bolshevikkipuolueen huomattu toimihenkilö, v:n 1917 Helmikuun ja Lokakuun vallankumousten aktiivinen osanottaja. Kirjoitti monia teoksia Venäjän vallankumousliikkeen historiasta samoin kuin kirjallisuustutkimuksen, kansatieteen sekä uskonnon ja ateismin historian alalta.— 298.
- ³¹¹ Lenin tarkoittaa Kansankomissaarien Neuvoston päätöstä, jolla oli säädetty kansankomissaarien enimmäispalkaksi 500 ruplaa kuussa sekä 100 ruplan lisä jokaista työkyvyttöntä perheenjäsentä kohden.— 298.
- ³¹² Pietarilaisen „Krasnaja Gazetan” („Punaisen Lehden”) toimittaja, Pietarin Neuvoston puhemiehistön jäsen V. Volodarski murhattiin lokakuun 20 p:nä 1918. Murhatyön toimeenpanijat, eserrät, siirtyivät ulkomaisten maahanhyökkääjien aikeita toteuttaen valkoiseen terroriin bolshevikkeja vastaan. Elokuun 30 p:nä 1918 eserrät tekivät katalan murhayrityksen V. I. Leniniä vastaan ja haavoittivat häntä.— 301.

- ³¹³ Kyseinen sähkö oli Leninin viimeinen varoitus Murmanskin Neuvoston puheenjohtajalle Jurjeville (Aleksejevälle), joka jarrutti Kansankomissaarien Neuvoston määräysten toimeenpanoa ja auttoi englantilaisia imperialisteja Neuvosto-Pohjolan miehittämisessä v. 1918.— 302.
- ³¹⁴ Saksan lähettilään Mirbachin provokatorinen murha kuului oleellisenä osana „vasemmisto“-eserrien vastavallankumouksellisen salaliiton yleissuunnitelmaan. Heidän tarkoituksenaan oli kukistaa Neuvostovalta ja syöstä Venäjä sotaan Saksaa vastaan. Siinä tarkoituksessa „vasemmisto“-eserät järjestivät heinäkuussa 1918 kapinan Moskovassa ja yrittivät nostattaa kapinoita maan eri puolilla. Neuvostohallitus teki nopeasti lopun salaliittolaisten neuvostovastaisesta seikkailusta, teki tyhjäksi vastavallankumouksellisten provokaation ja esti sodan syttymästä.— 305.
- ³¹⁵ Kirjeen loppuun oli painettu VSFNT:n valtion sinetti.— 308.
- ³¹⁶ *Tsjurupa, A. D.* (1870—1928) — ammattivallankumouksellinen, Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion huomattu toimihenkilö. Marraskuusta 1917 elintarvikeasiain varakansankomissaari, vuodesta 1918 kansankomissaari. V:sta 1921 Kansankomissaarien Neuvoston sekä Työ- ja Puolustusneuvoston varapuheenjohtaja. Toimi (1922—1923) Työläis- ja talonpoikaisinspektion kansankomissaarina, Valtion suunnittelukomission puheenjohtajana sekä ulko- ja sisämaankaupan kansankomissaarina. Yleisvenäläisen ja Yleisliittolaisen TpKK:n jäsen ja puolueen Keskuskomitean jäsen.— 310.
- ³¹⁷ *Kedrov, M. S.* (1878—1941) — bolshevikki, vallankumousliikkeen osanottaja 90-luvun lopulta lähtien. Marraskuusta 1917 Sota-asiain kansankomissariaatin kollegion jäsen. Elokuusta 1918 Koillis- ja Pohjoisrintamien komentaja, puolueen KK:n valtuutettu Etelä- ja Länsirintamilla.— 322.
- ³¹⁸ Lenin puhuu tervehtymisestään eserräterroristien haavoitettua häntä 30. elokuuta 1918.
Tämä V. I. Leninin sähkö on vastaus V armeijan poliittisen osaston johtajille, jotka olivat sähköössään toivottaneet Vladimir Iljitshille pikaista toipumista.— 323.
- ³¹⁹ Lenin arvosteli useaan otteeseen Valistusasiain kansankomissariaatin johtohenkilöitä ja eritoten A. V. Lunatsharskia leväperäisestä suhtautumisesta Kansankomissaarien Neuvoston 14. IV. 1918 antaman „Tsaarien ja heidän palvelijoihensa kunniaksi pystytettyjen muistomerkkien poistamista sekä Venäjän sosialistisen vallankumouksen muistomerkkien luonnosten laatimista” koskevan dekreetin ja hallituksen myöhempien samaa kysymystä koskevien päätösten täyttämiseen. Kyseinen V. I. Leninin A. V. Lunatsharskille lähettämä sähkö on yhteydessä Kansankomissaarien Neuvoston 8., 17. ja 30. heinäkuuta 1918 hyväksymiin päätöksiin, joissa Valistusasiain kansankomissariaattia kehoitettiin jouduttamaan kaikin tavoin Moskovan ja

- Pietarin katujen ja julkisten rakennusten kaunistamista vallankumousliikkeen ja kulttuurin merkkihenkilöille omistetuin muistokirjoituksin ja muistopatsain.— 324.
- 320 Leninin teos „Valtio ja vallankumous” julkaistiin v. 1918 kahdesti saksan kielellä (ks. Teokset, 25. osa, ss. 385—497).— 327.
- 321 Leninin esityksestä koolle kutsuttu Yleisvenäläisen TpKK:n, Moskovan Neuvoston ja Moskovan ammatillisten järjestöjen yhteinen istunto pidettiin lokakuun 3 pnä 1918. Lenin, joka ei voinut osallistua istuntoon, lähetti kirjeen (ks. Teokset, 28. osa, ss. 86—89).— 329.
- 322 Lenin tarkoittaa Moskovan Neuvoston puhemiehistön 7. X. 1918 tekemää päätöstä, jolla Moskovan Neuvoston johtajat yrittivät vieroittaa niskoiltaan vastuun siitä, että olivat jättäneet täyttämättä Kansankomissaarien Neuvoston toistuvat päätökset vallankumousliikkeen ja kulttuurin merkkihenkilöiden muistopatsaiden pystyttämisestä Moskovaan.— 330.
- 323 Lenin paljasti K. Kautskyn ilkeämieliset hyökkäilyt proletariaatin diktatuuria vastaan sekä Kautskyn kirjan marxilaisvastaisen ja proletariaatille vihamielisen luonteen kirjassaan „Proletaarinen vallankumous ja luopio Kautsky” (ks. Teokset, 28. osa, ss. 217—315).— 333.
- 324 Kysymys on Izhevskin ja Votkinskin tehtailta (Vjatkan kuvernemennissa) puhjenneen eserräläis-menshevistisen kapinan kukistamisesta. Kapinalliset valtasivat Izhevskin ja Votkinskin elokuussa 1918. Punainen Armeija vapautti mainitut kaupungit marraskuussa (8 ja 11 pnä) 1918.— 334.
- 325 Karl Liebknecht vapautettiin kuritushuoneesta (missä oli ollut toukokuusta 1916) lokakuun 22 pnä 1918.— 335.
- 326 Lenin tarkoittaa kansanhuoltoa koskevaa Kansankomissaarien Neuvoston dekreettiä, jonka 15. kohdassa määrättiin kehittämään osuustoimintaa sekä palauttamaan osuusliikkeille niiden kansallistetut ja kunnallistetut myymälät ja varastot. Kansankomissaarien Neuvoston dekreetti velvoitti köyhälistökomiteat ja paikalliset Neuvostot valvoamaan järjestelmällisesti osuusliikkeitä tarkoituksella estää kulakkeja ja muita vastavallankumouksellisia aineksia alistamasta osuusliikkeitä vaikutukseensa.— 340.
- 327 Lenin tarkoittaa Veshenskajan kasakkakylässä Donilla, Etelärintaman selkäpuolella puhjennutta valkokaartilais-kasakkakapinaa. Useissa Tasavallan Vallankumoukselliselle Sotaneuvostolle ja Etelärintaman sotilasjohdolle lähettämässään ohjeissa Lenin moneen otteeseen korosti vaaraa, että kapinalliset yhdistyisivät Denikinin hyökkäävien joukkojen kanssa, samoin kuin kapinan nopean kukistamisen tärkeyttä (ks. tätä osaa, ss. 345, 351, 354, 355).— 342.
- 328 Kysymyksessä on ukrainalaisten eserrien Jekaterinoslavin järjestön päätöslauselma, jossa he vastustivat proletariaatin diktatuuria,

- Ukrainan ja Neuvosto-Venäjän poliittista, taloudellista ja sotilaallista liittoa sekä Ukrainan ja Venäjän kansojen ystävyyttä.— 348.
- ³²⁹ Punaisen Armeijan denikiniläisiltä Etelärintamalla kaappaaman sotasaaliin joukossa oli muutamia ranskalaisia hyökkäysvaunuja. Yhden niistä Ukrainan Toinen neuvostoarmeija lähetti lahjaksi V. I. Leninille.— 349.
- ³³⁰ Tarkoitetaan vastavallankumouksellista „atamaani” Grigorjevia, joka järjesti toukokuussa 1919 kapinan Punaisen Armeijan selustassa Etelä-Ukrainassa (Jelizavetgradin, Jekaterinoslavin, Krivoi Rogin ja Hersonin seuduilla). Kapina kukistettiin saman kuun lopulla.— 356.
- ³³¹ *Skijanski, E. M. (1892—1925)* — bolshevikki, osallistui aktiivisesti Lokakuun vallankumoukseen Pietarissa, vuodesta 1918 Vallankumouksellisen sotaneuvoston varapuheenjohtaja.— 360.
- ³³² Kysymys on siitä rikollisesta vitkastelusta, jota ilmeni lisäjoukkojen pikaista Pietarin rintamalle lähettämistä koskevan V. I. Leninin määräyksen täyttämässä.— 360.
- ³³³ Sähkelomakkeen laidassa on merkinnät sen lähettämisestä toistamiseen kahdesti, 15. ja 17. kesäkuuta.— 363.
- ³³⁴ Uralskin saartorengas murrettiin ja Punaisen Armeijan joukot marsivat kaupunkiin heinäkuun 11 pnä 1919.— 364.
- ³³⁵ Lenin tarkoittaa kulakkikapinoita, joita puhkesi eräillä rintamaseuduilla (Samaran ja Orenburgin kuvernementeissa, Uralin alueella) samaan aikaan kun Itärintaman eteläinen ryhmä suoritti ratkaisevia hyökkäysoimia Koltshakia vastaan.— 367.
- ³³⁶ Lenin tarkoittaa niitä ratkaisevia voittoja, joita saavutettiin taistelussa Uralin vapauttamiseksi valkokaartilaisjoukoista: Punaisen Armeijan suorittamaa Zlatoustin (13. VII. 1919) ja Jekaterinburgin (nyk. Sverdlovskin) (14. VII. 1919) kaupunkien valtausta.— 372.
- ³³⁷ Kysymys on M. V. Frunzesta, jonka välittömällä johdolla Punaisen Armeijan joukot antoivat ratkaisevan iskun Koltshakille.— 372.
- ³³⁸ Kansalaissodan aikana ja varsinkin koko maalle vaikean vuoden 1919 kuluessa Lenin kehotti moneen otteeseen vakavasti A. M. Gorkia levähtämään ankaran työn välillä, hoitamaan terveyttään ja vaihtamaan ympäristöä — muuttamaan Pietarista paikkakunnalle, joka olisi ollut sopivampi luovaa työtä ja lepäämistä varten.— 373.
- ³³⁹ *Gusev, S. I. (1874—1933)* — ammattivallankumouksellinen, bolshevikki. Vuodesta 1918 poliittisessa työssä Punaisessa Armeijassa. Huomattu puolue- ja valtiomies.— 383.
- ³⁴⁰ V. I. Leninin mainitsemaa dekreettiä „*Neuvostovallan siviilihallintokoneiston yksinkertaistamisesta*” käsiteltiin Kansankomissaarien Neuvostossa marraskuun 25 pnä ja joulukuun 15 pnä 1919.— 387.

- ³⁴¹ Punainen Armeija vapautti Orelin valkokaartilaisjoukoista samana päivänä, jona V. I. Lenin kirjoitti tämän kirjeen.— 388.
- ³⁴² Vorovski, V. V. (1871—1923) — ammattivallankumouksellinen, bolshevikkipuolueen huomattava toimihenkilö, neuvostodiplomaatti, lehtimies ja kirjallisuusarvostelija.— 390.
- ³⁴³ Lenin tarkoittaa Saksan Riippumatonta sosialidemokraattista puoluetta — huhtikuussa 1917 perustettua keskustapuoluetta. Lokakuussa 1920 Hallsessa pidetyssä Riippumattoman sosialidemokraattisen puolueen edustajakokouksessa tapahtui kahtiajakautuminen. Huomattava osa puolueesta liittyi joulukuussa 1920 Saksan kommunistiseen puolueeseen. Oikeistoainekset muodostivat erillisen puolueen ja hyväksyivät sille entisen nimen — Riippumaton sosialidemokraattinen puolue. Vuonna 1922 „riippumattomat” yhtyivät jälleen Saksan sosialidemokraattiseen puolueeseen.— 395.
- ³⁴⁴ Tomski, M. P. (1880—1936)— VSDTP:n jäsen v:sta 1904. Lokakuun sosialistisen vallankumouksen jälkeen Yleisvenäläisen Ammattiliittojen Keskusneuvoston puhemieshistön puheenjohtaja, Keskuskomitean poliittisen byroon jäsen. Johti v. 1928 yhdessä Buharinin ja Rykovin kanssa VKP (b):ssä esiintynyttä oikeisto-opportunistista poikkeamaa.— 396.
- ³⁴⁵ Vuoden 1919 lopulla Lenin antoi ohjeen 10.000 ammattitaitoisen metallityöläisen lähettämistä rautatielaitoksen kunnostamistyöhön. YAKN:n ja Moskovan kaupungin ammattiliiton neuvoston johto viivytti työläisten lähettämisehtojen laatimista. Sen johdosta Lenin lähetti tämän kirjeen.— 396.
- ³⁴⁶ Tarkoitetaan V. I. Dalin „Elävän isovenäjän kielen sanakirjaa”, joka julkaistiin 4-osaisena vv. 1863—1866.
Leninin ohjeiden mukaisesti Valistusasiain kansankomissariaatti pani alulle uuden sanakirjan laatimistyön, mutta sen julkaisemishanke jäi silloin toteutumatta. Uusi 4-osainen venäjän kielen sanakirja ilmestyi vv. 1935—1940 D. N. Ushakovin johdolla.— 397.
- ³⁴⁷ Lenin tarkoittaa G. M. Krzhizhanovskin artikkelia „Teollisuuden sähköistämisen tehtävät”, joka julkaistiin lyhennettynä „Pravdan” 20. n:ossa tammikuun 30 p:nä 1920.— 398.
- ³⁴⁸ G. M. Krzhizhanovski kirjoitti kirjasen „Venäjän sähköistämisen perustehtävät”. Kirjanen ilmestyi helmikuussa 1920.— 398.
- ³⁴⁹ Lenin tarkoittaa Punaisen Armeijan erinäisten joukko-osastojen siirtämistä alkuvuodesta 1920 työarmeijoiden asemaan, tarkoituksena käyttää niitä taloudellisen rakennustyön alalla. Sota porvarien ja tilanherrain Puolaa ja Wrangelia vastaan pakotti siirtämään työarmeijat sotakannalle.— 401.
- ³⁵⁰ Tarkoitetaan niin sanottua „Kapp-Putschia” (Saksassa tapahtunutta monarkistien sotilaallista vallankaappausta), jonka saksalainen taantumuksellinen sotilasjunta suoritti Kappin johdolla maaliskuussa

1920. Muutaman päivän kuluttua Kappin hallitus luhistui työläisten painostuksesta.— 405.
- ³⁵¹ *Adoratski, V. V.* (1878—1945) — ammattivallankumouksellinen, bolshevikki, marxilainen tiedemies, v:sta 1932 Neuvostoliiton Tiedeakatemian varsinainen jäsen. Kirjoitti joukon teoksia marxilaisesta valtio- ja oikeusteoriasta, filosofiasta ja marxilaisuuden historiasta.— 407.
- ³⁵² *Timirjazev, K. A.* (1843—1920) — tunnettu venäläinen tiedemies, luonnontutkija, darvinisti, venäläisten kasvifysiologien koulukunnan perustaja.— 408.
- ³⁵³ Tarkoitetaan K. A. Timirjazevin kirjaa „Наука и демократия. Сборник статей 1904—1919 г.“, Москва, 1920 („Tiede ja demokratia. Kokoelma kirjoituksia vuosilta 1904—1919“, Moskova, 1920).— 408.
- ³⁵⁴ Kirjailija A. S. Serafimovitshin poika kaatui kansalais sodassa toukuussa 1920.— 411.
- ³⁵⁵ V. I. Lenin kirjoitti tämän lappusen D. I. Kurskin ilmoitettua Tasavallan Vallankumouksellisen Sotaneuvoston saamasta Länsirintaman operatiivisesta tiedotuksesta, että XV armeijan hyökkäys edistyy menestyksellisesti.— 412.
- ³⁵⁶ Tässä kirjeessä esitetty teesien jäsenitys oli pohjana Leninin seloitukselle kansainvälisestä tilanteesta ja Kommunistisen Internationalen perustetävistä, jonka hän teki Moskovassa 19. heinäkuuta — 7. elokuuta 1920 pidetyssä Kominternin II:ssa kongressissa (ks. Teokset, 31. osa, ss. 201—220).— 413.
- ³⁵⁷ *Tshitsherin, G. V.* (1872—1936) — huomattu neuvostolainen valtiomies, vv. 1918—1930 ulkoasiain kansankomissaari.— 415.
- ³⁵⁸ *M. V. Frunze*, toimi syyskuusta 1920 Etelärintaman joukkojen komentajana.— 420.
- ³⁵⁹ Punainen Armeija vapautti Krimin marraskuussa 1920.— 420.
- ³⁶⁰ Tämä kirje oli kirjoitettu sen johdosta, että eräät Tulan puoluejärjestön jäsenet yrittivät asettaa etutilalle taloudelliset ja valistustyön tehtävät sotilaallisten tehtävien vahingoksi.— 421.
- ³⁶¹ Aiheena tämän kirjeen kirjoittamiseen oli A. M. Gorkin Yleisvenäläiselle tiedemiesten elinehtojen parantamisesta huolehtivalle komitealle osoittama kirjelmä. Gorki tiedotti siinä tapauksista, jolloin tiedemiesten asunto-oloja oli aiheettomasti huononnettu.
A. M. Gorki oli siihen aikaan Pietarin tiedemiesten elinehtojen parantamiskomitean puheenjohtaja.— 422.
- ³⁶² *Klasson, R. E.* (1868—1926) — etevä venäläinen sähköinsinööri. Klassonin suunnitelmien mukaan ja hänen johdollaan rakennettiin Venäjälle ja Neuvostoliittoon useita voimalaitoksia, muun muassa

- maailman ensimmäinen turvepolttoaineella toimiva piirivoimalaitos (1912—1914).— 424.
- ³⁶³ Tässä on kysymys kaikkien taloudellisten kansankomissariaattien yhteyksien järjestelyvaliokunnan istunnosta. Valiokunta muodostettiin Kansankomissaarien Neuvoston toimesta 26. X. 1920; sen puheenjohtajana toimi V. I. Lenin.— 426.
- ³⁶⁴ Lenin tarkoittaa Neuvostojen VIII yleisvenäläistä edustajakokousta, joka pidettiin 22.—29. joulukuuta 1920. G. M. Krzhizhanovski teki edustajakokouksessa selostuksen Venäjän sähköistämissuunnitelmasta. Selostuksen johdosta laadittu päätöslauselmaluonnos oli V. I. Leninin kirjoittama (ks. Teokset, 31. osa, ss. 519—520).— 431.
- ³⁶⁵ Taloussuunnittelua koskeneiden V. Miljutinin teisien arvostelua ks. V. I. Leninin artikkelissa „Yhtenäisestä taloussuunnitelmasta” (Teokset, 32. osa, ss. 123—132).— 437.
- ³⁶⁶ Kysymys on G. M. Krzhizhanovskin puheesta, jonka hän piti Valtion yleisen suunnittelukomission ensimmäisessä istunnossa 5. IV. 1921.— 442.
- ³⁶⁷ Tarkoitetaan joulukuussa 1920 julkaistua kirjaa „VSFNT:n sähköistämissuunnitelma. Valtion Venäjän-sähköistämiskomission selostus Neuvostojen VIII edustajakokoukselle”.
 Lenin puhui sanotun kirjan merkityksestä Kansankomissaarien Neuvoston toimintaselostuksessa, jonka hän esitti Neuvostojen VIII yleisvenäläiselle edustajakokoukselle (ks. Teokset, 31. osa, ss. 500—505) ja artikkelissaan „Yhtenäisestä taloussuunnitelmasta” (ks. Teokset, 32. osa, ss. 123—128).— 442.
- ³⁶⁸ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 32. osa, ss. 123—128.— 442.
- ³⁶⁹ Lenin tarkoittaa kirjastaan „Elintarvikeverosta” (ks. Teokset, 32. osa, ss. 324—361).— 451.
- ³⁷⁰ Ks. V. I. Lenin. Teokset, 32. osa, ss. 371—396.— 455.
- ³⁷¹ *Dzierżyński, F. E.* (1877—1926) — ammattivallankumouksellinen, Kommunistisen puolueen ja Neuvostovaltion huomattavimpia toimihenkilöitä.— 459.
- ³⁷² *Paulovitch, M. P.* (Weltmann, M. L.) (1871—1929) — sosialidemokraatti-menshevikki, vuoden 1917 jälkeen kommunisti, v:sta 1921 Kansallisuusasiain kansankomissariaatin kollegion jäsen.— 461.
- ³⁷³ Kirjeessä tarkoitetaan valmisteluja „Maantieteellisen maailmankartaston” julkaisemiseksi, joihin oli ryhdytty Leninin aloitteesta. Kartasto jäi julkaisematta.— 461.
- ³⁷⁴ *Avanesov, V. A.* (1884—1930) — liittyi 1903 VSDTP:n jäseneksi. Vuosina 1919—1924 Työläis- ja talonpoikaisinspektion varakansankomissaari.— 464.

- ³⁷⁵ Kysymyksessä on komissio, jonka tehtävänä oli auttaa talouselimiä niiden työssä.— 468.
- ³⁷⁶ *Moskovan kuvernementtikommuuni* — Moskovan kuvernementin kulkuskommuuni.— 472.
- ³⁷⁷ Tarkoitetaan esipuhetta, jonka V. V. Adoratski kirjoitti Leninin toimeksiannosta valmistelemaansa kokoelmaan: К. Маркс и Ф. Энгельс. „Письма. Теория и политика в переписке Маркса и Энгельса” (K. Marx ja F. Engels. „Kirjeitä. Teoria ja politiikka Marxin ja Engelsin kirjeenvaihdossa”). Kokoelma ilmestyi v. 1922.— 473.
- ³⁷⁸ Ks. K. Marx. „Pääoma”, I osa, Petroskoi, 1957, ss. 88—89, 186.— 473.
- ³⁷⁹ V. V. Adoratski valmisteli tuohon aikaan painoon kirjaa, joka ilmestyi v. 1923 nimellä „Научный коммунизм Карла Маркса” („Karl Marxin tieteellinen kommunismi”).— 473.
- ³⁸⁰ Volhovin voimalaitoksen rakennustyömaan yli-insinöörin, professori G. O. Graftion tiedotuksessa puhuttiin useiden virastojen virkavaltaisesta suhtautumisesta Volhovin voimalaitoksen rakennustyömaan tarpeisiin.— 477.
- ³⁸¹ Tarkoitetaan G. M. Krzhizhanovskin kirjaa „Хозяйственные проблемы РСФСР и работы Государственной общеплановой комиссии (Госплана)”, вып. I („VSNFT:n taloudelliset ongelmat ja Valtion yleisen suunnittelukomission tehtävät”, I vihko). Kirja ilmestyi joulukuussa 1921 ja siihen oli tehty lisäys, josta Lenin puhuu kirjeessään.— 486.
- ³⁸² Kysymyksessä on A. Gorevin kirjanen „Электрификация Франции” („Ranskan sähköistäminen”). Kirjanen ilmestyi v. 1922.— 498.
- ³⁸³ Lenin tarkoittaa Karl Ballodin kirjaa „Der Zukunftsstaat” („Tulevaisuuden valtio”). Venäjäksi kirja ilmestyi v. 1920. K. Ballodin kirjasta Lenin puhuu artikkelissa „Yhtenäisestä taloussuunnittelusta” (ks. Teokset, 32. osa, ss. 126—127).— 498.
- ³⁸⁴ Lenin ei kirjoittanut alkulausetta A. Gorevin kirjaseen „Ranskan sähköistäminen”.— 499.
- ³⁸⁵ *GUM* — Valtion tavaratalo Moskovassa. Belov oli siihen aikaan sen johtajana.— 501.
- ³⁸⁶ *Martens, L. K.*—kommunisti, insinööri-tekologi. Vuonna 1921 oli Korkeimman kansantalousneuvoston puhemiehistön jäsenenä.— 505.
- ³⁸⁷ *Pletnjov* — „Proletkult”-järjestön johtajia. Yhdessä A. Bogdanovin kanssa levitti „proletaarisen kulttuurin” varjolla marxilaisuudelle vihamielisiä taantumuksellisia katsomuksia kulttuurista ja taiteesta. Proletkultilaisten katsomusten arvostelusta ks. V. I. Lenin. Teokset, 29. osa, s. 316; 31. osa, ss. 303—304.— 508.

- ³⁸⁸ Lenin tarkoittaa I. I. Skvortsov-Stepanovin artikkelia „Что такое спец и как его делают” („Mitä ovat specialistit ja kuinka heitä tehdään”), joka julkaistiin „Pravda” lehden 244. numerossa 28. loka-kuuta 1922.— 511.
- ³⁸⁹ *Kansainvälinen työväenapu* — kansainvälinen proletaarinen järjestö, joka perustettiin v. 1921 tarkoituksena antaa apua Neuvosto-Venäjän niiden alueiden väestölle, joilla v. 1921 kadon johdosta puhkesi nälänhätä. Kansainvälisen työväenavun puheenjohtajana oli Clara Zetkin ja pääsihteerinä W. Münzenberg. Kansainvälinen työväenapu suoritti suurta työtä varojen ja elintarvikkeiden keräämiseksi nälkää näkeville, hädänalaisten kuvernementtien lääkehuollon, lastenkotien y.m. järjestämiseksi. Vuodesta 1922 Kansainvälinen työväenapu ryhtyi järjestämään tuotanto- ja maatalouslaitoksia Neuvosto-Venäjälle ja edistämään siten maan taloudellista jälleenrakentamista. Sittemmin Kansainvälinen työväenapu kasvoi mahtavaksi järjestöksi, joka antoi suurta apua kansainväliselle työväenliikkeelle.— 513.
-